Cennerné Wilhelmb Gizella 1982.
Than Mór / 1828-1897 /
42. oldal

Az operaházi falképek Thanra nézve kudarccal végződő pályázata után mégegyetlen közös munkája volt Lotzzal a Keleti pályaudvar indulási csarnokának falképei. Itt már övé a kissebb volumenü terrénum. Lotz nyolc allegórikus képével szemben egy - bár önmagában a legnagyobb - a lunetta diszitése a vasút allegóriájával. A szerződést 1883 októberében kötötték meg, s ebben kötelezték magukat, hogy a faliképeket 8 hónapon belül befejezik. A MAV Igazgatósága nem írt elő programmot csupán anyit, hogy a vasútra vonatkozó mozzanatokból kell meriteni. Than a kompozició kiakakitása közben korlátozni kivánta a mitológikus elemet, s nagyobb tért akart juttatni - modern kor vivmányáról lévén szó - az egykorú jelenetet bemutató életképnek. Egyik fennmaradt vázlatán / Budapesti Történeti Múzeum / egyedül Prométeusz, a monda szerint a tüz feltalálója képviseli az antik világot, mig a képmező többi részére pályaudvari jeleneteket, s a vasúthoz nélkülözhetetlen bányászatot bemutató ábrázolásokat helyezett el. Kár hogy ez az érdekes kisérlet nem valósult meg. A végleges kocsin utazó társaságot láthatunk. A kocsit a gőz Merkur - szárnyas géniusza húzza, az utazók között különböző foglalkozási ágak képviselőit láthatjuk, szerepük a vasút különböző funkciójainak bemutatása. A kocsi legvégén Hungária eszményitett alakja ül cimerpajzsra támaszkodva, mint a Nemzeti Múzeum lépcsőháza allegórijának ikertestvére. A müvésznek a sokalakos kompozició mozgalmazásával sikerült érzékeltetnie a megjelenitendő fogalom jellemző tulajdonságát, a kor közlekedésében hozott változást, az addig el nem ért sebességet. Az alsó mezejében öt kisebb jelenetben müszaki foglalatosságokat ábrázolt.

Vasárnapi Ujság: 1884. 570 oldal

A falfestmények fényüzőleg emelik a csarnok diszét. A pénztár fölötti falat Lotz nagy és szép freskója foglalja el: a vasútés forgalom allegóriája. A müvész leleményesen használta fel a klasszikus Olympos istenségét. Olympos helyett dressinen ülnek: legelől egy nympha és Vulkán ölelkezve. Ez ölelkezés szülöttje a gőz. A vasuti kocsi előtt fut Merkur kezében távirda pózna. A festmény előterében látható Hungária alakja amint nyugodtan szemléli e csoportozatot, amely a földmivelést, kereskedést, ipart is képviseli. Még nyolc freskó van a csarnokban, különböző világrészek, kereskedelmének alakjaival. Ezek Than Mór művei.

- . -

Vasárnapi Ujság: 1884. 35. sz. 552. oldal.

A pénztár fölött Lotz nagy falfestménye a vasút allegóriája, az olimpusi istenekkel. A nympha és Vulkán szerelme adja a gőzt. Merkur nemcsak a postát jelenti, hanem egy Távírópóznával a telegráfot is, Köröskörül Than kisebb freskói a kereskedelmet, forgalmat ábrázolják.

- . -

A Vasárnapi Ujság 1884 évi lapszámaiban az 552 oldal és az 570 oldalán ismerteti Budapest Keleti pályaudvar pénztárcsarnokában lévő festményeket. Amde helytelelenül, mert a pénztárak fölötti - a közlekedés allegóriája - falfestményt Lotz Károly müvének tartja. Az oldalfalakon lévő nyolc freskót pedig Than Mórnak. A valóságban éppen forditva van. A nagy festmény Than Mór müve és az oldalfalakon lévő kis falfestmények Lotz Károlyé.

A képet a Vasárnapi Ujság Than Mór nekrológja alkalmából közölte.

Budapesti Történeti Muzeum
Kiscelli Múzeum
Kiscelli utca 108.
1037 Budapest

- . -

Than Mór 1828-1899 vászon olaj 72.5 X 139

Lunettafestmény terv a Keleti pályaudvar indulási oldalának előcsarnokához.
Félköralakú kompozíció: mythológiai jelenetek a vasúti kocsikerékhez láncolódó Prométeusszal, allegorikus alakokkal, nymphákkal. Körülötte félkörgyűrűben három jelenet: balra bányászat, fentközépen vasúti közlekedés, jobbra bucsuzás a pályaudvaron. E jeleneteket egy-egy allegorikus nőalak választja el egymástól. Szürkésbarna tompa szinek a mitológiai jelenetekben vörös, kék és barna drapériák, illetve ruhák.

Jelzés nélkül 1883

Vétel a Bizományi Árúház Szent István köruti boltjától
1959 VI. 4. 1770 Ft.

THAN Mon

Falfestmény a magyar királyi államvasutak budapesti keleti pályaudvarának előcsarnokában.

THAN MÓR FALFESTMÉNYEIBŐL: «A KÖZLEKEDÉS ALLEGORIÁJA».

Vasbmapi Úpsdq
199. 188 p.

THAU Mor

THAN MOR

AZ ÁTHÖRÉS KORA

111.dd —

63 ◆ THAN MÓR (1828–1899)

Nő magyaros viseletben

23 cm
Olaj, vászon, kartonon
J. n.
Kikiáltási ár: 300 000 Ft

63

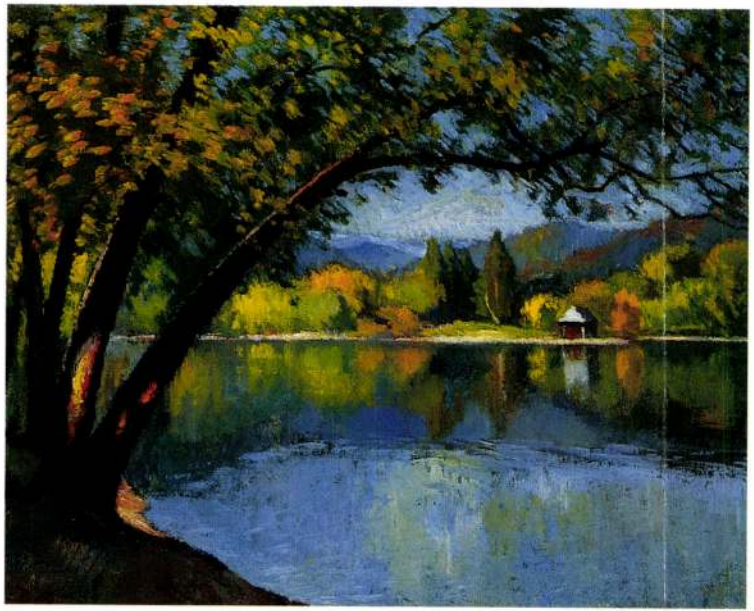

65

64 • KLEIN JÓZSEF (1896–1945)

Liget

70,5 × 97 cm
Olaj, vászon
J. b. l.: Klein J. 1918
Kikiáltási ár: 350 000 Ft

65 • BALLA BÉLA (1882–1965)

A nagybányai Bódi-tó

53,5 × 68 cm
Olaj, vászon
J. n.
Kikiáltási ár: 80 000 Ft

THAN MÓR

Prakfalvi E. : Róm. kat. templ.

2003.

11.o.

a rendnek más rendekkel szembeni valamilyen előnyét
hagyományos képi formája, a palásttal való befedés így
ges motívuma. A ciszterciekkel való versengésben más
sonló víziókra. Így a köpennyel való befedés lassan a
áziakra és világiakra is kiterjedt, és a téma az eredeti
zva lett a 14. század utolsó negyedétől a 15. század
képek egyike. A témának az utolsó ítélettel való szoros
oldás utal, amelyen a kép utolsó ítélet-témába ágyazva
atologikus jellegű, utolsó ítéletet felidéző ábrázolások
*balga szüzek parabolájá*val, a *hónapábrázolások*kal stb.
k az egyénekre vonatkoztatott, ún. *különítélet*ek is. A
zős György ítéletének *zseli*zi ábrázolása képviseli. Az
ók, az elhunyt és őrangyala, továbbá az ördög között

a különféle *devocionális ábrázolások* is, mert készítésük
emélt bocsánat elnyerése.

ob programról tanúskodó, esetleg a mintakép szerepét
házak elpusztultak, így a két évszázad falfestészetéből
s, a készítés idejét illetően sem egységes emlékanyaga
k zöme a 14–15. század fordulójáról származik. Az ezt
s, a 15. század közepétől pedig a falképek iránti igény

második felétől kialakult hierarchikus elrendezést

THAN Mór festő

Than Mór bácskai emlékei. In: Kalapis 1990
32 - 56. ill.

THAN MÓR

Új művészet

1996/dec

57.o.

blk= kue
3000= 40175768
3100= Fazekas, Gyoe^BSrgy
grup= ~~Indigo~~
3140= m
3162= Maler &
Performancekünstler
2194= Ungarn
3200= Ungarn
3270= 1948.04.22
3290= Hódmezoe^BSvásárhely
3360= 1998
309a= KMML I, 1999 Gy.G.
309b= ^kuWilhelmi^ma, 2001
9995= 0022
kenn= hg
redk= Nováky, A^B0gnes
9906= un
9908= H
katg= 4
9900= 20020719
9990= xxx0
revi= 24 Dec 2001/BRANDT

ORSZÁGOS SZÉPMŰVÉSZETI MÚZEUM

Ujoncozás

THAN MÓR-EMLÉKKIÁLLÍTÁS

AZ ÚJ MAGYAR KÉPTÁR OSZTÁLY RENDEZÉSÉBEN

A FŐVÁROSI KÉPTÁRBAN
1953 SZEPTEMBER — OKTÓBER HAVÁBAN

THAN MÓR

A kiállítást rendezte:

Dr. BÍRÓ BÉLA

THAN MÓR

(1828—1899)

Június 19-én volt Than Mór születésének 125. évfordulója. A művész jelentős alakja volt a XIX. század kialakuló magyar képzőművészeti életének s főleg a monumentális falfestészet területén végzett úttörő munkásságot. Számos középületünk képciklusa származik tőle s ezek a freskók nevével együtt szerepelnek a köztudatban. Jelen emlékkiállításunk célja, hogy munkásságát minél több oldalról megvilágítsuk, s a dolgozó tömegek előtt élővé tegyük az ismert nagy kompozíciók eddig csak járulékosan szereplő mesterét.

Than Mór 1828. június 19-én született Óbecsén középnemesi családból. Már apjának sem volt birtoka s az öt fiúgyermek, a művész és testvérei, mind értelmiségi pályára készültek. Than a birtoktalan nemesség fiainak szokásos pályáját választva, jogásznak ment s a pesti egyetemre iratkozott be 1846-ban. Egyetemi tanulmányai mellett rajzórákat vett Barabás Miklóstól, a kor kiváló és ünnepelt portréfestőjétől. Barabás autodidakta művész, a XIX. század kedvelt magyar mestere. Művészetének lényege az előnyös hasonlatosság, bravúros anyagfestés, finomárnyalatú, összehangolt, élénk színezés. Than érdeklődési köre különbözött tanítójától, mert első próbálkozásai történeti jelenetek voltak kisméretű akvarellben. Ezeknek kompozíciójához nyújtottak segítséget a Barabás után másolt genrejelenetek és a mester sugallatára festett budai tájrészletek. A történeti tárgyú lapokon, minden primitívségük ellenére is figyelemreméltó a kifejezés és egy-egy technikailag nehezebb részlet kifogástalan megoldása az elemi rajzhibák mellett. A Barabásnál töltött évek legsikerültebb darabja az a kisméretű akvarell, amely éppen a rajzórákat örökíti meg és ezért művelődéstörténetileg is nagyértékű.

Than egyetemi éveit az 1848-as forradalom és szabadságharc szakítja meg.

Márciusban Óbecsén tartózkodik s a délvidéken kitört lázadás megakadályozza abban, hogy azonnal visszatérjen a fővárosba, ahol a forradalmi ifjúság vezetői között több iskolatársa volt, így pl. Vasvári Pál. 1848 nyarán Pesten tartózkodik, de nem veszik fel honvédnek, malériája miatt. Igyekszik módot találni arra,

hogy kifejezést adjon hazafias lelkesedésének, s a nyári hónapokban bélyegtervet készít. Valószínű, hogy ezt nem hivatalos megbízásra rajzolta, hiszen kezdő volt, de eljuttatta a Bankjegynyomda nyomómesteréhez további felhasználás és az ötlet propagálása végett.

Than Buda 1849-i ostromát Pest-Budán élte végig és személyes élményekből fakadt az az utolsó honvédrohamot megörökítő litografia, amit a törzskari nyomdában sokszorosítottak. A mozgalmas, döntő pillanatokat jól érzékeltető kőnyomat kifejezőkészsége egyes apróbb rajzhibákat leszámítva méltó tárgyához. A dunántúli előnyomulás alatt Than civilben állandóan követte a honvédsereget s a csatákról számos akvarellvázlatot készített. Ezek a lapok a diadalmas tavaszi hadjárat ütközeteit örökítik meg, a csata forró pillanatainak ábrázolását, egyre inkább tökéletesedő technikával. A szabadságharc leverése után ezeket a csatavázlatokat másolta eladásra, hogy a bécsi Akadémián való továbbtanulásra pénzt szerezzen. A Bécsbe magával vitt eredetieket az osztrák rendőrség, amikor Than a forradalomban való részvétele miatt fogságra vetették, elkobozta és valószínűleg megsemmisítette. Így csak az egyes családoknál megmaradt és természetszerűleg jelzetlen másolat-példányok közül került néhány darab közgyűjteménybe és ezek alapján rekonstruálhatjuk a történeti dokumentumként is igen fontos sorozat egy töredékét.

Bécsbe érve Than 1851-ben beiratkozott az egy évvel korábban újjászervezett Akadémia festészeti osztályára, s a nemrég kinevezett Rahl Károlyt választotta mesterének. A bécsi művész a régi nagyok követőjének vallotta magát, műveit szigorú képszerkesztés, pontos rajz és a velencei mesterek példáját követő eleven színezés jellemezte. Liberális szellemét nem sokáig tűrték meg az Akadémián, elbocsátásakor azonban leglelkesebb növendékei, köztük Than is, otthagyták a főiskolát és rábeszélték a mestert, hogy nyisson új mesteriskolát. Than festői stílusa Rahlnál alakult ki, a történeti kompozóció alapelemein kívül rajztudását is itt sajátította el. Tanulás közben azonban megpróbálkozott egy-egy kisebb genrekompozícióval akvarellben. Ezek közül néhányat haza is küldött kiállításokra.

1853-ban festi első önálló olajkompozícióját, mely Szolnok 1552. évi ostromából meríti tárgyát. A vár hős kapitányainak, a hitszegő idegen őrségtől cserben hagyott Nyári Lőrincnek és Pekry Lőrincnek küzdelmét örökíti meg a török túlerővel szemben. A lendületes, drámai megjelenítés, amelynél a színezés és a megvilágítás a történés fontos részeinek kiemelését szolgálja, mind Bécsben, mind Pesten komoly sikert aratott. Than ezután, 1855-ben Párizsba utazott, az ottani művészet azonban nem volt hatással stílusára. Itt festette a „Mohácsi csata" c. kompozícióját, majd visszatérve Bécsbe, hozzákezd az „Imre király elfogja lázadó öccsét" c. művéhez. Ezzel a festménnyel megnyerte a pesti Műegylet történeti festménypályázatát. Témaválasztása vissza-

esést jelent az előző, szabadságharcra utaló tárgyakkal szemben s kidolgozásában is megfigyelhető az ábrázoló erő és lendület hiánya. 1858/59-ben Rómába megy tanulmányútra. Itteni termése főleg szokványos olasz genrejelenetekből áll, amelyek közül néhány tanulmányfej emelkedik ki.

1860-ban visszatér Magyarországra és véglegesen Pesten telepedik meg ,ahol rövidesen nagyszabású feladat megoldására nyílik alkalma. Az 1849-ben rommálőtt Redout helyébe épült romantikus stílusú Vigadó falfestményeinek kivitelezését kapja meg Lotz Károllyal, Rahl másik kiváló magyar növendékével együtt. Thannak e freskók kivitelezésénél oroszlánrész jutott, de ő intézte a Redout-építési bizottmánnyal való tárgyalásokat, a levelezéseket is.

Ezek a fennmaradott iratok a művészettel szemben érzett nagy felelősségről tanúskodnak, s azt hangsúlyozzák, hogy a művész célja a hazai művészet nemesítése és felemelése. A vigadói freskók készítésekor Than komoly sikert vívott ki magának. Amikor például a buffet falfestményétől a városi tanács, egy kistehetségű pesti festőt pártfogolva, el akarta ütni, művésztársai a sajtóban léptek fel mellette s különvéleményük erélyes hangja meg is hozta a kívánt eredményt. Vigadói falképein a magyar mondavilág két kedves alakját, Tündér Ilonát és Argirus királyfit örökítette meg a zene, tánc, szavalás stb. nemtői és Attila lakomája mellett. A magyar mesealakok szerepeltetése görög félistenek helyett Thán érdeme, aki a falképek programmját kidolgozta s az épület rendeltetését szem előtt tartotta.

A Vigadó falképeinek kivitelezése után egycsapásra hírneves mester lett s 20 éven keresztül minden hasonló vállalkozásban fontos szerepe volt. A nagy lendülettel épülő főváros számos közintézményének falát díszítette freskóival. Ezekben a munkákban, úgy, mint a Vigadónál is, Lotz Károllyal dolgozott együtt, aki a képciklusok programmjának összeállítását is átengedte neki.

Következő közös munkájuk, együttes működésüknek tárgyban és terjedelemben legjelentősebb alkotása: a Nemzeti Múzeum lépcsőházának falképciklusa a magyar történelem kiemelkedő alakjairól és eseményeiről. A Than-festette három falon körülfutó képszalag Géza fejedelemtől a kiegyezésig mutatja a magyar történelem folyamát, s ezenkívül a lépcsőház öt allegórikus alakja származik kezétől. A történelmi jelenetek témaválasztása és előadása a kiegyezés korának politikai felfogását tükrözi „Nemzeti Pantheon" stílus, mely egyes korokon belül a legellentétesebb felfogású alakokat szerepelteti egymás mellett, s ezzel a helytelen „szintézissel" a történelem valóságos képét hamisítja meg. Jellemző még a kor felfogására, hogy a ciklus nagyobb részére az Árpád- és Anjou-korból meríti tárgyát, míg a nemzeti szabadságküzdelmek hősei csak eldugottan szerepelnek. A forradalmat képviselő Kossuth — Petőfi csoport kiszorul a kép szélére a kiegyezést szimbolizáló népesebb csoport mellett.

Még a múzeumi freskókon dolgozik, amikor újabb nagy elismerés éri, a bécsi világkiállítással kapcsolatban kiírt történeti festménypályázat elnyerése „Kún László és Habsburgi Rudolf találkozása a morvamezei ütközet után" c. kompozíciójáért.

Ez a nagymérvű, azóta megsemmisült kompozíció levegős csoportfűzésével, mélytüzű színeivel és a plein-air világítás lehetőségeinek kihasználásával művészi fejlődésének újabb állomását jelzi.

A nagy megbizatások az elkövetkező években is követik egymást, így a Markó-utcai gimnázium dísztermének festői dekorálása, ahol három jelenetet fest a római történelemből, a Várbazár azóta tönkrement mitológikus alakjai, a Bakács-téri templom egyházi jellegű képciklusa I. László király egyik legendájának ábrázolásával, a Keleti pályaudvar előcsarnokában lévő „Vasút allegóriája". Közben állandóan készülnek a nagy olajkompozíciók is, valamint érett portréművészetének néhány kiváló alkotása, így későkori önarcképe.

1882-ben éri pályáján az első visszautasítás, ami egész további működésére nézve elhatározó volt. A felépült Operaház freskóira ismét kettejüknek, Thannak és Lotznak adták ki a megbízást azzal a kikötéssel, hogy külön-külön adnak be vázlatokat, s egyikük elfogadott tervezetét ketten kivitelezik. Lotz lendületes mennyezetterve mellett háttérbeszorult Than méltóságteljes nyugalmú Parnassusa, s a mester látva fiatalabb társának előretörését, lemondott a közös megbizatásról és sértődötten visszavonult. Később mégis belekapcsolódott a munkába a lépcsőház és a díszpáholy szalonjának díszítésével, de mellőztetése örök nyomot hagyott lelkében.

A társadalmi fejlődéshez Than, az előző korszak embere, nem tudott kellőképpen idomulni s éppen mert érezte úttörő mivoltát és érdemeit, nehezen törődött bele, hogy eljárt az idő stílusa felett.

1885-ben Itáliába költözött, remélve, hogy ott talán nagyobb megbecsüléssel fogadják, rendszeresen küldött azonban képeket a hazai kiállításokra is, bár sértődöttségében mindig mellőzöttnek érezte magát képei kedvezőtlennek vélt elhelyezése miatt. Olaszországi tartózkodása nem váltotta be a hozzáfűzött reményeket, művészete iránt nem tudott érdeklődést felkelteni, nagyobb kompozíciót alig fest ebben az időben. Kisebb műveknek viszont egész sora kerül ki a keze alól s ezeken a női tanulmányfejeken és genrejeleneteken stílusa felfrissülését, igazi realista szemléletet figyelhetünk meg.

1890-ben kinevezik a Nemzeti Múzeum képtárőri állására az elhúnyt Ligeti Antal tájképfestő helyébe. Hazaköltözése után is dolgozik s néhány jelentős tanulmány és egy befejezetlen, a millenniumra készített, azóta tönkrement történeti kompozíció Árpádról és népéről tanúskodik erről. 1896-ban hosszabb beteg-

szabadságra megy, majd lemond állásáról és leányához költözik Triesztbe. Ott is halt meg 1899. március 11-én.

Ötvenéves művészpálya során Than Mór bő és széleskörű művészi termést hagyott hátra. Falképciklusok és nagyméretű történeti vásznak mellett mitológiai jeleneteket, népéletképeket és portrékat is szépszámmal találunk oeuvrejében. Művészi stílusára bécsi mestere, Rahl Károly tanítása nyomta rá elhatározólag bélyegét a témaválasztás kivételével, mert Than a nemzeti történelem eseményeit részesítette előnyben az antik mitológiával szemben. Képszerkesztésének jellemző vonása a középponti elrendezés a főjelenet kiemelésével, amit a kétoldalt alkalmazott csoportok mozdulatainak ritmikus, közép felé irányuló összefűzésével ér el. Rajztudása kifogástalan s zömök alakjainak plasztikája életszerű. Történeti kompozícióin a főhős és az őt körülvevő mellékalakok majdnem kitöltik a kép felületét, a környező táj iránt nincs érzéke, keskeny csíkban ábrázolja a kép hátterében.

Az alakok ruházatán és a környező tárgyakon, valamint az esetleges interieur-részleteken szívesen időzik el ecsetje, de e valósághű részletek sohasem mennek a festmény egységes kompozíciójának és ábrázolóerejének rovására. Alakjainak főjellemvonása a méltóságteljes pátosz. Tudatában vannak annak, hogy milyen fontos események hordozói, s hogy ezért az utókor milyen tisztelettel tekint fel rájuk. Ez a magatartás tökéletesen megfelelt az elnyomatás-kora történetszemléletének, amely nemzeti multunk eseményeivel kívánta ébreszteni a nemzeti öntudatot. Témaválasztása az évek folyamán változáson megy keresztül. Bécsi éveiben ő is azon van, hogy az ábrázolt tárgyakkal utaljon a hazai politikai helyzetre. Később kerüli a haladó témákat és van kimondottan retrográd képe is, mint a „Habsburgi Rudolf és Kún László". Szemléletének változása kihat a fejlődés folyamán stílusára is. Merevebb, szárazabb lesz, színezése eltompul. A 60-as években Lotz és a fiatalabb festőnemzedék hatására stílusa előnyös változáson megy keresztül. Fiatalkori, zsúfoltabb kompozíciói helyébe levegősebb elrendezés lép a középtér kihasználásával, színei megélénkülnek, ismét alkalmazza a fényt, mint kompozicionális tényezőt. Művészete tehát a maga keretei között fejlődik, eszközei tökéletesednek.

Visszavonulása után kevés alkalma volt arra, hogy monumentális kompozíciót fessen. Ennek a korszaknak kisebb tanulmányfejei és genrejelenetei eszközeinek további gazdagodásáról tanúskodnak. Friss természetszemlélet, merész színfolt-hatás, a plein-air világítás adta lehetőségek jobb kihasználása jellemzik ezeket a képeket. Hogy ez a stílusfejlődés a történeti kompozíciókon is éreztette volna hatását, arra utolsó, befejezetlen művének, az „Árpád az ország határán" c. triptichonnak előkészítő vázlata utal.

Genreképei Barabás biedermeieres irányát folytatják. Rahl nem dolgozott ebben a műfajban, így ezen a területen régebbi mesterét követte. Magyar népéletképei mégis különböznek

Barabáséitól abban, hogy rajtuk a nép életét reálisabban igyekszik ábrázolni, nemcsak az ünnepeket választja témának. „Újoncozás" c. nagymeretű vásznán, melyet még a Bach-korszak idején festett, az osztrák katonafogdosást örökítette meg. Olasz népéletképei ezzel szemben nem mentesek a kor édeskés, a színpompás déli népviseletben látványosságot kereső felfogásától. Itáliai tanulmányfejei azonban mind a realista ábrázolás gyöngyszemei. Késői genreképein, a „Halászat"-on és a „Szüret"-en a környezet természethű megfigyelésével, s főleg az „Halászat"-on a kizsákmányolt nép fáradságos munkájának megörökítésével fejlődésének jelentős állomásához érkezik. Utolsó korszakában éppen itt és női tanulmányfejein mutat művészi kifejezés tekintetében jelentős fejlődést. Női portrésorozata nem keresett beállítású arcok gyűjteménye, hanem színezésben, megvilágításban, anyagfestésben egyaránt kitűnő tanulmányok sora.

Than a portréműfajnak is komoly művelője volt és szerencsés kézzel olvasztotta össze Barabás biedermeier, természethű, de síma, százszázalékig kiszolgozott stílusát Rahl erőteljesebb festési modorával. Mint férfiarckép-festő néhány kiváló művet alkotott, közöttük jelenleg lappangó önarcképét, ahol a lelki kifejezés és az alak realista ábrázolása teljes harmóniában van s művészi eszközei magas fokon nyilatkoznak meg. Portréinak általában jellemzője a semleges, szürkészöld háttér előtt megvilágítással kiemelt arc, sötét ruházat. Az arc és alak festői kezelése részletező, de emellett összefogott, a néző figyelmét a fejre koncentrálja.

Összegezve Than Mór jelentőségét, látjuk, hogy multszázadi magyar művészetünknek érdemes alakja. Felkészültsége mindenképpen megfelel kora követelményeinek. A századközép akadémikus sítlusát valóságosabbá tudta tenni, alakjai nem kosztümös figurák, hanem kitűnően ábrázolt hús-vér emberek, akiknek lelki kifejezése valóságos és átélt. Figurái otthonosan mozognak a történelmi keretek között. Ezzel a méltóságteljes pátosszal elegyített realizmussal szárnyalja túl elődeit. Nem éri azonban el a megjelenítő ereje Madarász és Székely művészetét az átélés, a művészi aktualizálás tekintetében. Művészete elsősorban a századközép polgárosult nemességének gondolat- és érzésvilágát tükrözi, amely a fejlődés meginduló iramát még a reformkori nézetek visszfényeként mindig összekapcsolta a múlt jelentős alakjaival és eseményeivel. Jelentősége éppen abban rejlik, hogy megnyitotta a lehetőségeket és felhívta a figyelmet a művészek foglalkoztatottságának eddig nemzeti viszonylatban elhanyagolt területeire s a reábízott munkát a művészet fontosságának tudatában kora művészi színvonalán végezte el.

Cennerné dr. Wilhelmb Gizella

KÉPEK JEGYZÉKE

1. *Attila lakomája.* — Vászon, olaj, 68,3 × 89,3 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona Lt. sz. 2172.
2. *Férfi képe.* — Vászon, olaj, 61,2 × 49,7 cm. Jelzett 1868. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2173.
3. *Jelenetek a Nagy Lajos előtti korból.* — Vászon, olaj, 31 × 218,5 cm. A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2404.
4. *Nyáry L. és Pekry L. elfogatása.* — Vászon, olaj, 138,5 × 213,5 cm: — Jelzett 1853. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2713.
5. *Imre király elfogja pártütő öccsét.* — Vászon, olaj, 132 × 198 cm. — Jelzett 1857. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2720.
6. *Medor és Angelika.* — Vászon, olaj, 245 × 185,5 cm. — Jelzett, 1861/2. — Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2745.
7. *Újoncozás az 1848 előtti időből.* — Vászon, olaj, 126 × 191 cm. — Jelzett 1863. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2751.
8. *Priamos Hektor holttestét viszi.* — Vászon, olaj, 176 × 253 cm. — Jelzett, 1877. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2765.
9. *Jelenet „Az ember tragédiája"-ból.* — Vászon, olaj, 173 × 202 cm. — Jelzett 1863. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2766.
10. *A Nap szerelme a Délibábbal.* — Vászon, olaj, 148 × 158 cm. — Jelzett, 1866. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 2778.
11. *Apostolfejtanulmány.* — Vászon, olaj, 49,5 × 37,5 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 4132.
12. *A halászat.* — Vászon, olaj, 25 × 32 cm. — Jelzett. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 5023.
13. *A szüret.* — Vászon, olaj, 24,5 × 32 cm. — Jelzett. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 5024.
14. *Kún László és Rudolf találkozása.* — Vászon, olaj, 35 × 58,5 cm. — Jelzett. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 5587:
15. *dr. Hampel Józsefné Pulszky Polyxena képmása.* — Vászon, olaj, 78,5 × 63 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 6256.
16. *Árpád és népe megpillantják az új hazát.* — Vászon, olaj, 63 × 110 cm. A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 6988.
17. *A honfoglalás* (középső rész). — Vászon, olaj, 84 × 141 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz 6989:
18. *Parasztlakodalom* (vázlat). — Vászon, olaj, 34 × 52,5 cm. — Jelzett, 1859. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 50 445.
19. *Olasz parasztok a kútnál.* — Vászon, olaj, 34 × 54 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 50 475.
20. *Ráth György képmása.* — Vászon, olaj, 63 × 52,5 cm. — Jelzett, 1865. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 52.4.
21. *Női akt.* Vászon, olaj, 95 × 79 cm. — Jelzett, 1873. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. Főv: Képt: 1763.
22. *Selyemfűzős nő.* — Vászon, olaj, 80,5 × 117 cm. — Jelzett, 1891. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. Főv. Képt. 2783.
23. *Hunyadi Jánost Vitéz János oktatja* (vázlat). — Vászon, olaj, 34 × 26 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. Főv. Képt. 4511.
24. *Önarckép.* — Vászon, olaj, 79 × 63 cm. — Jelzett, 1882. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. Főv: Képt: 5130.

25. *Feleky Miklós képmása.* — Vászon, olaj, 65,5 × 52,5 cm. — Jelzett. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz.

26. *Polák Mihály képmása.* — Vászon, olaj, 95,5 × 79 cm. — Jelzett. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz.

27. *Liszt Ferenc képmása.* — Vászon, olaj, 138 × 100,5 cm. — A Zeneművészeti Főiskola tulajdona.

28. *Keleti Gusztáv képmása.* — Vászon, olaj. 72 × 58 cm. Magántulajdon.

29. *I. László harca a kunokkal.* — Vászon, olaj. 39 × 33 cm. — Magántulajdon.

30. *Sebesült honvéd.* — Vászon, olaj. 45 × 67 cm. — Magántulajdon.

31. *Menekülő betyár.* — Vászon, olaj. 16 × 23 cm. — Magántulajdon.

32. *Savoyard.* — Vászon, olaj, 59 × 44 cm. — Jelzett, 1887. — Letét.

33. *A monostori sánc rohama.* — Vízfestmény, 28,4 × 40,4 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 6689.

34. *Damjanich az ácsi csatában.* — Vízfestmény, 28,1 × 40,8 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 6691.

35. *Tápióbicskei huszárroham.* — Vízfestmény, 28,1 × 40,6 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 6692.

36. *A kápolnai csata.* — Vízfestmény, 28,2 × 40,6 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 6685.

37. *Buda ostroma.* — Litográfia, 32,3 × 40,7 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 4016/A.

38. *Honvédtisztek tábortűznél.* — Vízfestmény, 24,3 × 22,1 cm. — A Történelmi Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. T. 9/1947.

39. *Attila lakomája.* — Vízfestmény 19,5 × 24,9 cm. A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1922—883.

40. *A magyarok Szt. Gallenben.* — Vízfestmény, 20 × 20,5 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1922—881.

41. *Három honvéd.* — Vízfestmény, 7 × 10,8 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1943—3704.

42. *Than Sándor, Than Mór és Tomori Anasztáz utazása Aradról Világosra 1849*-ben. — Vízfestmény, 7,4 × 11,6 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1943—3705.

43. *I. László fogadja a követeket.* — Lavírozott szépia, 29,4 × 31 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1939—3404.

44. *Freskóterv: Attila.* — Vízfestmény, 7,5 × 5,6 cm. Két darab. — A Szépművészeti Múzeum utlajdona. Lt. sz. 1925—1203/4.

45. *Freskóterv: I. István.* — Vízfestmény, 3,6 × 5,3 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1925—1205.

46. *Freskóterv: Pázmány Péter.* — Vízfestmény, 3,5 × 5,3 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. 1925—1206.

47. *Barabás Miklós műtermében.* — Vízfestmény, 17,2 × 12,9 cm. — A Szépművészeti Múzeum tulajdona. Lt. sz. Főv. Kép. 5549.

48. *Az őszőnyi csata.* — Vízfestmény, 27 × 40 cm. A tört. Képcsarnok tulajdona. — Lt. sz. 5148.

48. *Az őszőnyi csata.* — Vízfestmény, 27 × 40 cm. A Tört. Képcsarnok tulajtulajdona. — Lt. sz. 6684.

50. *Buda ostroma.* — Vízfestmény. 32 × 41 cm. — A Tört. Képcsarnok tulajdona. Lt. sz. 5145.

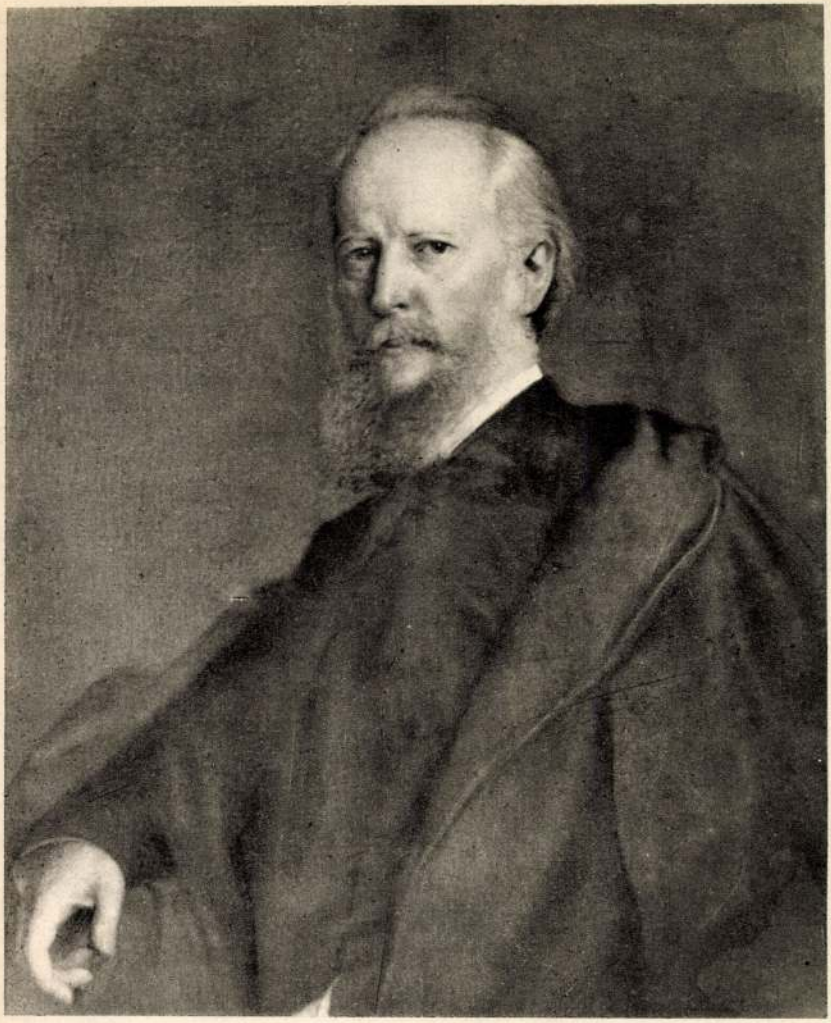

A művész önarcképe

Nyáry és Pekry elfogatása

Barabás Miklós műtermében

Parasztlakodalom

Halászat

Női akt

Árpád és népe az új hazában

Felelős kiadó: Redő Ferenc

53/12227 — Egyetemi Nyomda mélynyomása, Budapest — F. v.: Janka Gyula igazgató

Megjelent 1000 példányban

THAN MÓR

„(THAN MÓR KIVÁLÓ FESTŐNK)"

BUDAPESTI HIRLAP 1983 okt. 10

THAN Mór
91 11. 52

Új Művészet

THAN Mór

Gajrájó Salamonnal készült festménye alapján eltűnt régi, egy szentet Gajrájót ábrázoló Rosbovics lyukas lépet

Cd.

Müvtört.Ért. 1989 1·4 168.p. + ill.

az anti-art kategóriába tarto-
ivül preciz mobiljai nagyon
"magyaros izü pontatlanság-
iljával/. E müvészek a festői-
itmus, fény és anyag-kérdése-
znak, melyekkel a festészet és
foglalkozott, de éppen a foto
lterjedése révén mind a fes-
új formanyelve szempontjából
vezető ezeket a müveket a fest-
os, mást jelentő nevével illet-
zuális kisérletek az új látás-

THAN Mór festő

Krisztus c. képe
a Verebély cs. tulajdonában

Polgári lakáskultúra a századfordulón. Összeáll. és bev. Hanák Péter. Bp., 1992

79.p.

Barbara Brown: Kacskaringó/ Circumvolution,
alumínium, fa, tekercselés

összeállítású, zöldes-drappos-kékes, sejtelmes, a nádak között megbúvó hatalmas halat ábrázoló munkája, a *Teremtés*, melynek nádszárakat szimbolizáló fonalcsomói még ki is domborodnak az egységesen sík felületből. *Hauser Beáta* szomorú, szorongásos, az idő múlását megjelenítő szürke-fekete-drapp falikárpitja, a *Noémi*, Ferenczy Noémi életének három stádiumát — a gyerekkort, a kamaszkort és a felnőttkort — mutatja be. A kompozíción a három figurát pókhálószerű fekete vonalak fonják be, az elmúlás hangulatát árasztva. A kárpitok között kell megemlítenünk korábban az avantgárd hagyományokból sokat merítő *Solti Gizella* századfordulós hangulatú textilképét, a *Szabadság a hó alatt*ot is. A művet szabályos kézírással teleírt textilpaszpartú keretezi, a belső részben pedig *Jókai Mór Szabadság a hó alatt* című regényének néhány géppel írt sora, végül a kompozíció közepén a nagy mesélő öregkori képe látható. Ha-

Ardai Ildikó Aranyha
cept minden jellegzete
nultatja *Ék Erzsébet*
hogy mindez vásznon
zői hiányoznak. A kon
ötletesebb *Miklódy-K*
zott vászonfecnikből

A festmény jellegű t
tőt közülük érdemes b
nes papír-selyem *Líra*
niáját a világos és söté
applikációk és a selyem
tété adja meg. Ez a mű
ka lenni, ezért érdekes
monikus színösszeállít
tett lauferje inkább ké

A síkból a térbe vez
nalú textilplasztikája.

Néhány tértextilt is
való *Penkala Éva* csil
függesztett, élénk szín
Kati térbe aggatott feh
pozíciója, de ezek igen

A bemutatott alkotás
mennyire a 70-es évek
néha szinte már mani
textilművészetét, és ez
dig, amíg nem születil
szemlélet, új stílus.

Részben ugyancsak
lönböző, már lefutott
jellemzi a minitextil-tá
nem annyira feltűnő, u
több mint harminc orsz

THAN Mór

1853

144. nov. 4. Than Mór akadémiai festész úr egy történeti festményét ajánlja vételre

1854

86. jún. 21. Than Mór képíró úrnak bizonyítvány adatott

Művtört Ért. 1990 1·2 131

Bp, 1994, [illegible]

776.
König Gyula: Analizis. Bp, 188

952.
A kőolajkutatás geofizikai mód
ipari K.

474.
Kőrösi József: Budapest haland
annak okai. Bp, 1877 Ráth Mór

22.
Kövesi Antal: Hidraulika. Bp,

89o.
A közigazgatás egyszerüsitése
Grill

THAN Mór

levelei Eitelberg hagyatékában

SZENTESI Edit: Bekezdések a magyarországi műemlékvédelem előtörténetébő II. Haas Mihály levelei Rudolf von Eitelberghez az 1850-es évek közepéről. = Műemlékvédelmi Szemle, 1992. 1.69.p.

THAN Mór

DOKUMENTUM

Komárik Dénes

FOTÓDOKUMENTUMOK FESZL FRIGYES ÉS FESZL LÁSZLÓ HAGYATÉKÁBÓL

A fényképezés, mint ismeretes, eszközként szinte kezdettől fogva a képzőművészetnek – elsősorban a festészetnek – is szolgálatába állott, és ugyanúgy – bár szándékolatlanul – az elkészült művek megörökítése által a művészettörténetírásnak is segítségére sietett. A modell állítás problémáiban könnyítést jelentő sajátság, és a kutató által nem megközelíthető, esetleg megsemmisült vagy eltünt alkotást megőrző dokumentum-jelleg közt helyezkedik el a műalkotást rögzítő fotóknak még egy további előnye. Nevezetesen az, hogy ezek nem pusztán megörökítették az aktuális alkotást, hanem ilyen módon hozzájárultak a képek stb. eddiginél hitelesebb megismerésének terjedéséhez, tehát a hatékonyabb hatásközvetítéshez, és ugyanakkor eszközül is szolgálhattak, például műalkotások metszetre, litográfiára való átviteléhez.

Az alább ismertetendő, 110-130 évvel ezelőtt készült fotók érthetően túlnyomórészt építészeti tervekről készültek, de akadnak köztük építészeti terv kidolgozásához csináltatott és erre felhasznált tájfelvételek és olyanok is, melyek Feszl Frigyes ismerőseinek, barátainak rajzairól, képeiről készültek. A fotók nagyobb része unikális dokumentumértékű.

Feszl Frigyest (1821-1884), a Vigadó tervezőjét nem szükséges bemutatnunk. Feszl László (1849-1914) személye kevéssé ismert, róla kell néhány szót szólanunk. Feszl Frigyes legidősebb testvérének, Feszl Ágoston (1813-1891) Pest városi tanácsnoknak fia volt, aki építészként kezdte pályáját, s az 1870-es évek elején több épület részletterveinek kidolgozásában s művezetésében volt társként nagybátyjának, Feszl Frigyesnek segítségére. Később felhagyott az építészettel és reáliskolai rajztanárként működött.[1]

A szóban forgó fotódokumentumok túlnyomó része eredetileg Feszl Frigyes hagyatékának volt része, melyet ma már csekély kivétellel közgyűjtemények őriznek[2]. Minden fotó, mely az alábbi ismertetésben közgyűjteményi tulajdonként szerepel, Feszl Frigyes hagyatékából származik. A Feszl László hagyatékából eredő fényképeket az ő leszármazottai őrzik[3].

I. A PESTI ORSZÁGHÁZA PÁLYATERVE

1844 júniusában a pesti Erzsébet (akkor Újvásár) térre építendő Országháza tervezésére nyilvános, titkos nemzetközi tervpályázatot hirdettek 1844. nov. 30-i határidővel, hogy a terveket az akkor folyó (1843/44-es) országgyűlésnek be lehessen mutatni. Mivel az országgyűlést az uralkodó hamarabb berekesztette, az amúgy is rövid határidőt egy évvel meghosszabbították. A beérkezett pályamunkákkal a következő (1847/48-as) országgyűlés érdemben nem foglalkozott, a szabadságharc bukása után pedig az egész ügy elvesztette aktualitását. A pályázat elbírálására soha sor nem került, azoknak, akik kérték, terveiket visszaadták (a tudomásunk szerinti utolsót 1873-ban), a többi elveszett. Ilyenformán az a napjainkig élő hiedelem, hogy az első díjat Feszl Frigyes nyerte volna, teljesen alaptalan. Pályamunkát azonban valóban készített, de minden jel arra mutat, hogy azt végülis valami miatt nem nyújtotta be. Terveinek több sorozat fényképe hagyatékában fennmaradt, a helyszínrajz eredeti lapjával együtt, a többi eredeti lap sorsáról nincs tudomásunk[4]. – Mivel Feszl e legnagyobb szabású tervét csupán e fotók őrizték meg számunkra, értékük az építészettörténeti kutatás szempontjából felbecsülhetetlen. Ugyanakkor segítséget nyújthatnak a képek különböző, esetleg majd csak később szembetűnő vagy értékelhető, elsősorban technikai sajátságai a terv keletkezése, sorsa stb. felderítéséhez[5].

1. *Földszinti alaprajz*
   Fotó kartonon, 250x365; 285x460 mm
   OL: T.11.No.2:3.
   Ugyanerről a negatívról másik kópia, 250x374; 398x520 mm
   OL: T.11. No.2:18.

2. *I. emeleti alaprajz*
Fotó kartonon, 250x373; 285x460 mm
OL: T.11. No.2:4.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, 250x373; 500x660 mm
OL: T.11.No.2:10.
Mint előző, 260x407; 417x567; 417x567 mm
OL: T.11. No.2:17.

3. *II. emeleti alaprajz*
Fotó kartonon, 240x360; 285x460 mm
OL: T.11. No.2:6.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, 255x365; 500x590 mm
OL: T.11. No.2:8.

4/a. *Keresztmetszet* (díszes keretrajzzal)
Fotó kartonon, 178x360; 330x500 mm
OL: T.11. No.2:19.

4/b. *Keresztmetszet* (keretrajz nélkül)
Fotó kartonon, 220x345; 285x460 mm
OL: T.11. No.2:5.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, 200x347; 500x650 mm
OL: T.11. No.2:9.
Mint előző, 217x345; 500x660 mm
OL: T.11. No.2:11.
Mint előző, 200x345; 500x660 mm
OL: T.11. No.2:16.

Az Országháza-terv keresztmetszeti tervéről készült, a 4/a és a 4/b tételben felsorolt tervek jelentik a vizsgálódás számára a legnagyobb kérdést. Az, hogy az alapul szolgáló terv ugyanaz, azt a gondos, aprólékos egybevetés egyértelműen bizonyítja. Nem tudjuk viszont megnyugtatóan megmagyarázni, hogy mi módon és mi célból (vagy okból) készült a kétféle (keretrajzos és anélküli) fotó (vagy csak kópia), és mi a magyarázata a mutatkozó méretdifferenciának. Ami az utóbbit illeti, a 4/b tételben szereplő képek egymás közötti mérete azonos (nem a körülvágás mérete, hanem az ábrázolt rajzé!), de eltér a 4/a tételben szereplőtől, amennyiben a keretrajzos kisebb: a teljes épülethossz 145,5 mm a másik 155,5 mm-jével szemben. Ennyit a száradó papír esetleg eltérő mértékű zsugorodásával nem lehet megmagyarázni.

A kétféle kép[6] magyarázataként elsőnek az a megoldás merülhet fel, hogy először a kész, de még keretrajz nélküli tervet fényképezték le, majd később, mikor a keretrajz már elkészült, azzal együtt is megörökítették. Ennek egyértelműen ellenemond – azonkívül, hogy nem látható be, mi értelme lett volna ennek (különösen a fotózás akkori nehézkes körülményei közt) – hogy 1848 előtt, mikor a tervek készültek, csak egyes példányokról lehetett szó, sorozatok nem készülhettek, mert negatíveljárás még nem létezett.

Bár a megoldás kulcsát nem adja a kezünkbe, fontos mozzanat, hogy a keretrajzos metszet fotójáról megállapítható, hogy az egy gondosan (a keretrajz díszeit, a felirati csíkot követően) körülvágott (rajz vagy fotó) példányról készült! Akár az eredeti tervlapot vágták így körül, akár egy arról készült fotót, sejtelmünk sincs róla, hogy ennek mi volt a magyarázata. Valemennyire valószínűsíti az utóbbi változatot, vagyis azt, hogy fotónak reprodukciójáról van szó, az hogy az összes, metszetet ábrázoló kép közül ez a leghomályosabb, leggyengébb.

A metszet-tervet keretrajz nélkül ábrázoló kópiák keletkezésének egyik lehetséges – talán legvalószínűbb – magyarázata az, hogy az egész tervlapot tartalmazó fotóból a keretrajzot a negatívon „kitakarták". Vagyis az üveglap nem emulziós oldalára a rajz kontúrját követően kivágott kartont ragasztottak, vagy – ami valószínűbb – ugyanezt a felületet fedő festékkel bevonták. Erre természetesen csak felfelé volt szükség; mert alul és a két oldalon egyszerűen lehagyták a keretrajzot a másoláskor. E mellett szól, hogy a keretrajz nélküli képen az épületek feletti rész (mely sokkal magasabb, mint a másikon) az ég homogén, tónus nélküli világos, szemben a keretrajzos kép hátterének enyhe tónusságával, ami ott finom felhőzet-érzékeltetésre utal. Ugyanakkor a tónus nélküli eget mutató képeken a kupola és a nagyterem kiemelkedő felülvilágítójának üvegezése enyhén sötétebb, pedig azok a terven nyilván fehé-

rek voltak. Nyilvánvaló, hogy ezeket a negatívon – még festékkel is – nagyon körülményes lett volna „kitakarni", és láthatóan nem is zavaróak. Ugyanez a tónuskülönbség az ég és az üvegezés közt a keretrajzos képen nem tapasztalható. Végül viszonylag meggyőzően észlelhető az előbbi kópiákon az épületek kontúrjának éles volta, ami ismét a „kitakarás" mellett szól[7].

Arra, hogy ezt mikor és főleg miért csinálták, egyelőre nem tudtunk válaszolni[8].

5. *Homlokzat*
Fotó kartonon, 248x375; 500x660 mm
OL: T.11. No.2:12.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, 227x373; 462x527 mm
OL: T.11. No.2:13.
Mint előző, 243x378; 500x660 mm
OL: T.11. No.2:14.
Mint előző, 260x368; 290x440 mm
OL: T.11. No.2:15.
Mint előző,
Kiscell.

Míg a többi lefényképezett tervlapon volt keretrajz, ha az alaprajzoké el is tért a keresztmetszetétől, a homlokzat esetében nem állapítható meg, hogy ilyen nem volt rajta, vagy volt, s csupán „kitakart" kópia maradt fenn róla[9].

II. A PESTI VIGADÓ

Feszl Frigyes hagyatéka több tervnek és két csillárnak fotóját őrizte meg, az utóbbiakat a gyártó Hollenbach cég készíttette. Azt, hogy Feszl hány tervet, miért és mikor fényképeztetett le, nem tudjuk. Csak azt, hogy mi maradt meg; hogy valószínűleg ezekből is több sorozat kópia készült, mert van amelyikből több is fennmaradt; és hogy később ezek egyik-másikát egyéb képek (rajzok, akvarellek) alátéteként használták fel. Bár nem biztos, de valószínűsíthető, hogy a tervekről a felvételek egyidejűleg készültek, feltehetően 1862-ben. Az egyik megörökített terv (6. tétel) ugyanis az 1862-es datálást viseli, s a fényképet pedig, mely a homlokzat tervét örökítette meg, a megajándékozott Magyar Képzőművészeti Társulat 1863-ban megjelent évkönyve regisztrálta[10].

6. *Sarokakroterion bajuszos parasztfejjel*[11]
Fotó kartonon, 175x120; 280x210 mm
Felirata j.l.: Akroterie Redoute
Jelezve j.l.: Feszl 1862
OL: T.11. No.1:34.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, méretek azonosak
OL: T.11. No.1:36.

7. *A szélső rizalit (pilon) záró oromzatdísze*[12]
Fotó kartonon, 183x125; 300x230 mm
Egy oldalon (felhajthatóan) felragasztott grafika alátéte[13]
OL: T.11. No.3/b:80.
Ugyanerről a negatívról másik kópia, 180x130; 300x234 mm
Egy oldalon (felhajthatóan) felragasztott grafika alátéte[14]
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

8. *Címerrel díszített oszlopfő*[15]
Fotó kartonon, 183x130; 303x235 mm
A karton versóján felragasztott grafika[16], de a rectón is (ahol a fénykép van) volt egykor (a nyomokból megállapíthatóan) rátett grafika.
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

9. *Kettős fejezet*[17]
Fotó kartonon, 165x147; 287x220 mm
OL: T.11. No.1:45.
Ugyanerről a negatívról további kópiák, 165x147; 300x235 mm
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában (2 db)

A további három fényképet a gyártó Hollenbach cég készíttette Bécsben a már elkészült csillárokról leszállítás előtt, 1864-ben. Nyilván megrendelőjének tájékoztatása céljából, s újabb megrendelők részére

a cég teljesítményének bemutatása érdekében[18]. Feltehető, hogy a többi csillárról (különösen a pompás nagy csillárról) is készültek ilyen képek, de ezek nem maradtak meg.

10. A hatágú folyosó csillár
Fotó kartonon, 280x217; 340x275 mm
OL: T.11. No.1:46.

11. A lépcsőházi álló csillár (ortogonális nézet)
Fotó kartonon, 332x233; 405x310 mm
OL: T.11. No.1:47.

12. A lépcsőházi álló csillár (átlós nézet)
Fotó kartonon, méret ismeretlen
Feltehetően eredetileg: OL: T.11. No.1. (most lappang)[19]

III. A SUGÁRÚT

A Sugárút (ma Andrássy út) előkészítő munkálatai során a Közmunkatanács különféle terveket készített és készíttetett. Így született meg közelebbről nem ismeretes körülmények között Feszlnek az a két nagyméretű akvarellje, mely a tervezett út Oktogonon túli részének egy szakaszát mutatja, s melyek a két világháború között a Közmunkatanács gyűjteményében még megvoltak. Képüket Siklóssy Lászlónak a Fővárosi Közmunkák Tanácsának történetéről szóló könyve közli[20], egyiknek egykorú fényképe Feszl tervhagyatékában is megmaradt. Siklóssy állítása szerint az akvarellt Feszl 1870 novemberében nyújtotta be a Közmunkatanácshoz. Mindenesetre a két látképet 1870 decemberétől kezdve fametszetes ábrázolásban több képes hetilap közölte. Valószínű, hogy eredetileg mindkét tervről készült fotó.

13. A Sugárút külső szakasza a Városliget felé nézve[21]
Fotó kartonon, 360x490; 590x840 mm
OL: T.11. No.3/b:254.[22]

IV. A GELLÉRT-HEGYI EZERÉVES EMLÉK

A Fővárosi Közmunkák Tanácsa 1871-ben pályázatot írt ki Budapest általános szabályozási tervére. A nemzetközi tervpályázaton Feszl Frigyes és társai „Metropolis" jeligéjű munkája tíz pályamunka között a második díjat nyerte el. A Közmunkatanács tervtárában őrzött díjnyertes pályamunkák sajnos mind elvesztek, de megmaradt valamennyi terv műleírásának a pályázati kiírással egybekötött gyűjteménye, valamint több terv, vázlat, melyeket ennek alapján lehetséges e pályázat előmunkálataként azonosítani[23]. Azt természetesen nem tudjuk, hogy a benyújtott végleges változatok milyenek voltak. A kivétel a Gellért-hegyi „Ezeréves nemzeti emlék"-et mutató lap, melyet 1899-ben kiállítottak, s képét a katalógus közölte[24]. Bár a pályázati kiírás tartalmazta, hogy „emlékszobrok számára helyek kijelölése" szükséges, de hogy ezek sorában Feszl egy „Ezeréves emlékművet" tervezett a Gellért-hegy tetejére, az több városdíszítő gondolatnál. Ekkor, 1871-ben igen korán, alkalmasint először jelenik meg a millenniumi emlékmű gondolata[25], melynek formájára is hoz Feszl elképzelést a benyújtott terven és a fennmaradt vázlatokon. Ennek kidolgozásához használta Feszl azokat a fényképfelvételeket, melyeket az alábbiakban ismertetek. Két felvétel készült, az egyik a pesti Duna-parton állva mutatja a Gellért-hegyet, a másik a budai Várból nézve. A képekről (nyilván kitakarás segítségével) eleve hiányzik (a 14. tételt kivéve) a Citadella építménye. Ugyanezeket további kitakarással tette alkalmassá a terv kidolgozására. Ez utóbbiak azt a részt tették szabaddá, ahova aztán a díszes panorámautat tervezte, rajzolta. – Ezeken a kartonozott képeken is több esetben van nyoma annak, hogy képalátétnek használták később.

14. A Gellért-hegy a Várból nézve
Fotó kartonon, 198x218; 330x363 mm
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

Ez a kép jelentősen kisebb, mint a 15. és a 16. tételben ugyanezt ábrázoló képek, és egyedül ezen látszik a Citadella. Mivel azt feltételezni, hogy ugyanonnan rövid időn belül másik felvételt is készítettek nagyobb lemezre, semmi okunk sincs, valószínűnek tekinthetjük, hogy nagyításról van szó, amit már ebben az időben – ha ritkán is – de csináltak. – Ezen a kópián vízszintes ceruzavonal jelzi azt a helyet, ahova Feszl a panorámautat tervezte.

15. A Gellért-hegy a Várból nézve
Fotó kartonon, 272x303; 322x470 mm
OL: T.11. No.4:7.
Ugyanerről a negatívról további kópia, méretek azonosak

Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában
(A hegy tetején az emlékmű halvány ceruza vázlata!)

16. A Gellért-hegy a Várból nézve
Fotó kartonon, 272x303; 322x470 mm
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

Az előző képpel azonos, csak egy szabálytalan, átlagosan 2 cm széles kitakart csík látható rajta a hegy alsó harmadánál, mely a tervezett díszút helye.

17. A Gellért-hegy Pestről nézve
Fotó kartonon, 275x290; 322x470 mm
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

18. A Gellért-hegy Pestről nézve
Fotó kartonon, 277x290; 320x470 mm
OL: T.11. No.4:8.

Az előző képpel azonos, csak a panorámaút helyén a hegy teljes szélességében egy kb. 1 cm-es csík kitakarva. – Ugyanerről a kitakarásos negatívról további kópia, 190x290 mm mérettel. A fotó nincs nagyobb méretű kartonra ragasztva és keskenyebb, mert a kép előterében látszó pesti part a veszteglő hajók alsó részével együtt le van vágva. Továbbá a Gellért-hegy a tervnek megfelelően gazdagon át van festve akvarellel. A tetején vázlatosan megjelenik az ezeréves emlék, s a panorámaút bal szélén a díszarchitektúra egyik elemének vázlata. (OL: T.11. No.6:1.) – Ennek kidolgozott változatát mutatja a 24. jegyzetben említett pályaterv-lap illusztrációja. Sajnos a rendkívül gyenge és erősen retusált klisé a részleteket illetően érdemi vizsgálódást nem tesz lehetővé.

V. ISKOLA-TERVEK

Az 1868-as Eötvös-féle közoktatási törvény nyomán Pest városa nagyarányú iskolaépítési programhoz kezdett, melybe Feszl Frigyes is bekapcsolódott. Eddig öt elemi népiskola és egy polgári iskola építésnél való szerepléséről van tudomásunk. Ahol a művezetést is elvállalta, azt unokaöccsével, Feszl Lászlóval közösen végezte, s adataink arra utalnak, hogy – legalábbis részben – a tervezésbe is bevonta őt[26]. Ezek közül két épületnek homlokzattervéről van egykorú fotó Feszl László leszármazottainak birtokában.

19. A Nagymező utcai iskola homlokzatterve
Fotó kartonon, 188x263; 325x410 mm
Felirata k.f.: Terézvárosi fiú iskola és paplak
Jelezve j.l.: tervezték Feszl Frigyes és László építészek
Feszl László leszármazottainak tulajdonában

A Nagymező utca, Érsek (ma Pethő Sándor) utca és Próféta (mos Hegedű) utca által határolt plébánia-telken, a terézvárosi templom mellett, 1868/69-ben megépült az elemi népiskola. A teleknek a Nagymező utca felé szabadon hagyott részén (VI. Nagymező utca 1.) pedig 1873/74-ben polgári fiúiskolát és plébánia-paplakot magába foglaló új épületet építettek. A tervet Feszl Frigyes készítette, aki 1873-ban, Feszl Lászlóval közösen, a művezetést és a részlettervek kidolgozását is elvállalta[27].

20. A Szív utcai iskola homlokzatterve
Fotó kartonon, 202x258; 289x378 mm
Felirata k.f.: Két szív utczában építendő iskola kiviteli terve
Jelezve j.l.: Feszl Frigyes és László
Feszl László leszármazottainak tulajdonában

A Kétszív utcai elemi népiskola épületének (VI. Szív utca 19-21.) tervezése és kivitelezése is a többi említett iskoláéhoz hasonlóan történt, s 1874-ben adták át a használatnak[28].

VI. FESZL LÁSZLÓ ÉS KAUSER JÓZSEF TERVEI

1870. március 26-i keltezéssel a Batthyány-emlékbizottság pályázatot írt ki Batthyány Lajos első magyar miniszterelnök mauzóleumának tervezésére. A Kerepesi temetőben létesítendő síremlék pályatervének benyújtási határideje 1870. június 30. volt[29], mely határidőre 10 pályamű érkezett be. Ezeket az országos képzőművészeti társulat helyiségeiben (a Magyar Tudományos Akadémia palotájában) állították ki[30], majd a társulat által kijelölt bizottság (Dunaiszky szobrász, Keleti Gusztáv festő, Pucher József építész, Radniczky bécsi akadémiai tanár és Schulz Ferenc építész) augusztus 3-án az első díjat Scickedanz Albert munkájának, a másodikat Feszl László „Isten áldd meg a magyart" jeligével ellátott hellenizáló centrális, kupolás tervének ítélte oda[31].

21. *A Batthyány mauzóleum pályaterve. Távlati kép*
Fotó kartonon, 106x153; 215x285 mm
Felirata k.f. (a fotó felett): Mausoleum
Jelezve j.l. (a fotó alatt): rajz Feszl László/1870
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

22. *A Batthyány mauzóleum pályaterve. Metszet*
Fotó kartonon, 153x108; 280x215 mm
Felirata k.f. (a fotó felett): Mausoleum
Jelezve j.l. (a fotó alatt): rajz Feszl László/1870
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

Feszl Frigyes hagyatékában fennmaradt egy három évvel később készült nagyszabású világítótorony terv fotója. Ezt a tervet Kauser József (1848-1919) építész, Kauser János kőfaragómesternek, Kauser Lipót[32] testvérének fia készítette, aki Feszl Frigyeshez atyai barátjaként ragaszkodott. Ennek több formában is jelét adta, s idős korában a méltatlanul feledésbe merült mester életrajzán dolgozott. 1870-től – kisebb megszakításokkal – közel hét évig Párizsban tanult és dolgozott, innen küldte meleg ajánló sorokkal ellátva e terv homlokzati akvarelljének fényképét[33]. Maga a terv az 1885-ös országos kiállításon szerepelt[34].

23. *Világítótorony terve. Nézet*
Fotó kartonon, 260x203; 445x355 mm
Ajánlás a fotó alatt
b.l.: Paris 1873
j.l.: A mon cher ami paternel Mr. F.Feszl architecte / hommage affectionné / J Kauser
Feszl Frigyes leszármazottainak tulajdonában

Kauser József és Feszl László 1876-ban közösen készített tervvel vett részt a Deák mauzóleum tervpályázatán. A két fiatal építész terve 42 pályamű között a harmadik díjat nyerte el. A beérkezett pályaterveket 1876. szeptember 10-től két hétig a képviselőházban (ma: VIII. Bródy Sándor utca 8.) kiállították[35], így a sajtónak alkalma volt már a hivatalos bírálat előtt ismertetéseket közzétenni[36], s ezek közül nem egy már ekkor igen dicsérően beszélt e tervről, jeligéjének említésével[37]. Az elbírálás szeptember 29-én történt meg. Ekkor ítélték oda az 1000 frankos III. díjat Kauser és Feszl „Ex tumulo vita est" jeligéjű tervének[38]. – A terv szerepelt az 1878-as párizsi világkiállításon[39] és az 1885-ös budapesti országos kiállításon is[40].

24. *A Deák mauzóleum pályaterve. Nézet*
Fotó kartonon, 257x200; 425x330 mm
Felirata k.f. (a fotó felett): Deák Síremlék
Jelezve j.l. (a fotó alatt): KAUSER és FESZL
k.l. (a fotó alatt szárazbélyegző): Klösz György [...]
Feszl László leszármazottainak tulajdonában

25. *A Deák mauzóleum pályaterve. Távlati kép*
Fotó kartonon, 200x267; 330x420 mm
Felirata k.f. (a fotó felett): Pálya nyertes / Deák Síremlék
Jelezve j.l. (a fotó alatt): Feszl László 1876.
k.l. (a fotó alatt szárazbélyegző): Klösz György [...]
Feszl László leszármazottainak tulajdonában

VII. THAN MÓR RAJZA

1863 elején Than Mór és Lotz Károly kisméretű ceruzarajzokat készített az épülő Vigadó lépcsőházába szánt falkép ciklus tervezeteként. Ezek fényképeit Feszl mint a Vigadó tervezője – nyilván az építési bizottsággal egyetértésben – elküldte Bécsbe Carl Rahlnak bírálat, véleményezés céljából. Rahl 1863. április 28-án kelt levelében teljes elismeréssel, pártolóan válaszolt[41]. A ciklusból Than egyetlen nagy kompozíciót festett, a lépcsőház főfalán, Árgirus és Tündér Ilona találkozását. Az 1863 elején készített tervezet (az említett ceruzarajz) mai napig megvan[42], az arról készített fénykép egyik kópiáját[43] pedig Feszl Frigyes hagyatéka őrizte meg.

26. *Árgirus és Tündér Ilona találkozása*
Fotó kartonon, 107x214; 244x310 mm
MNG Adattár: 23257/1991/6. 1tsz.

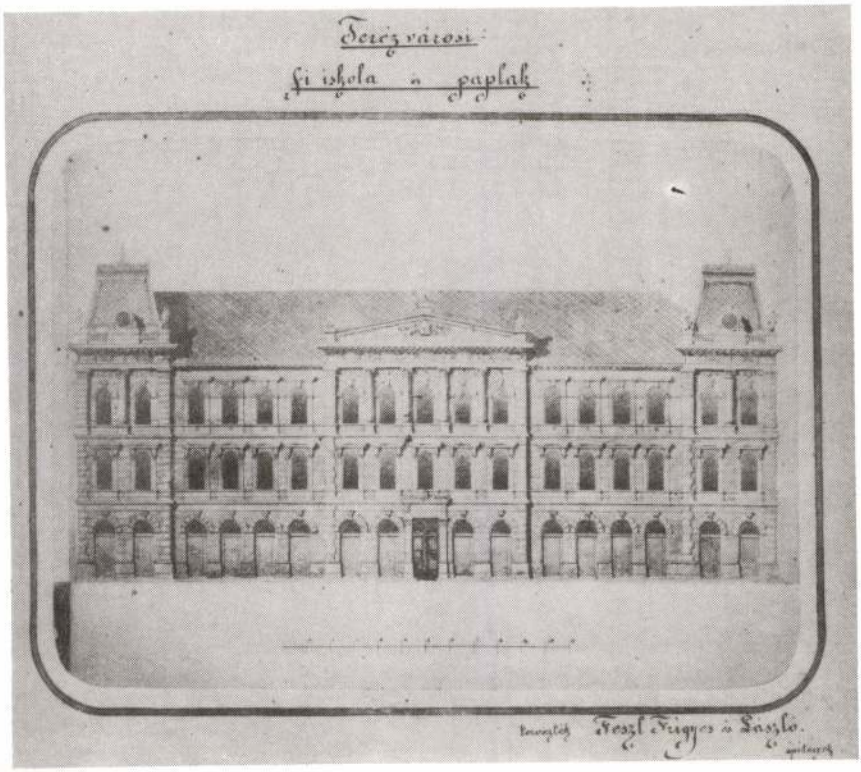

40. Feszl Frigyes és László: A Nagymező utcai iskola homlokzatterve

41. Feszl Frigyes és László: A Szív utcai iskola homlokzatterve

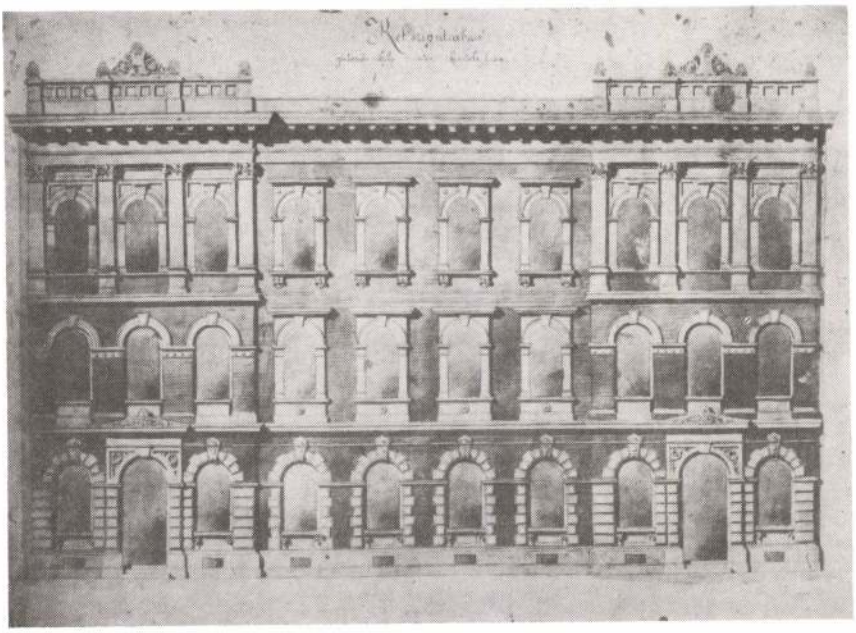

42. Feszl László és Kauser József: A Batthyány mauzóleum pályaterve. Távlati kép

43. Feszl László és Kauser József: A Batthyány mauzóleum pályaterve. Metszet

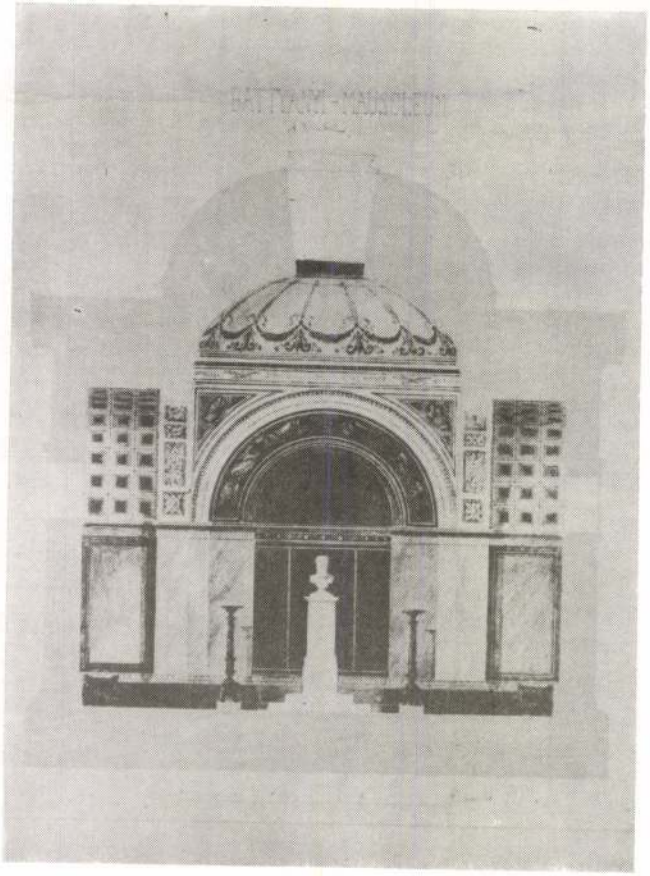

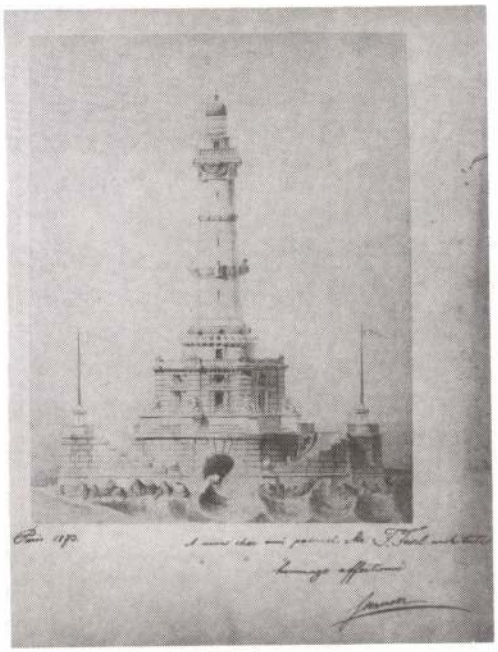

44. Kauser József: Világítótorony terve

45. Kauser József és Feszl László: A Deák mauzóleum pályaterve. Nézet

46. Kauser József és Feszl László: A Deák mauzóleum pályaterve. Távlati kép

47. Lotz Károly: Öt kép az Árgirus ciklusból (tervezet)

48. Lotz Károly: Árgirus és a magányos óriás (tervezet)

49. Lotz Károly: Árgirus és a három bolonddá tett óriás (tervezet)

50. Lotz Károly: Árgirus megvív a Tündérország bejáratát őrző sárkánnyal (tervezet)

51. Lotz Károly: Árgirusra mély álmot bocsát az ellenséges varázslónő (tervezet)

52. Lotz Károly: Árgirus és a szárnyas táltos paripa (tervezet)

53. Lotz Károly: Árgirus elbúcsúzik szüleitől (karton)

54. Lotz Károly: Árgirus elbúcsúzik szüleitől (karton) (I. részlet)

55. Lotz Károly: Árgirus elbúcsúzik szüleitől (karton) (II. részlet)

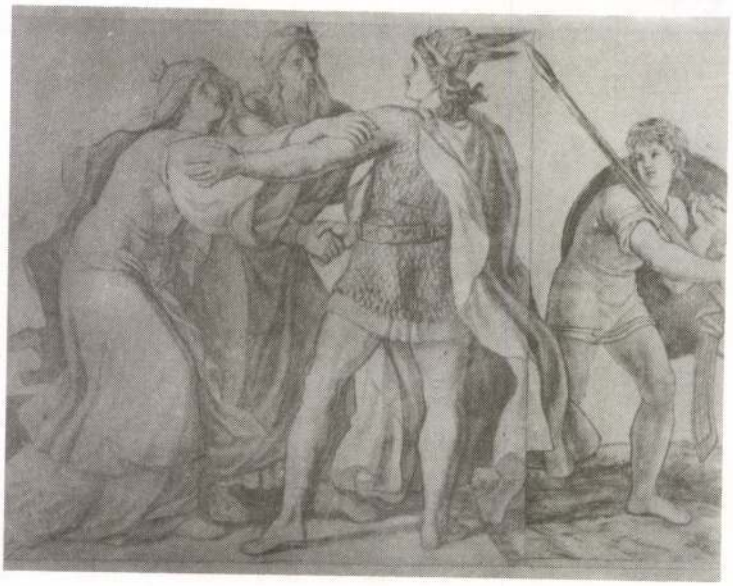

56. Lotz Károly: Árgirus elbúcsúzik szüleitől (karton) (III. részlet)

57. Lotz Károly: Árgirus és a magányos óriás (karton)

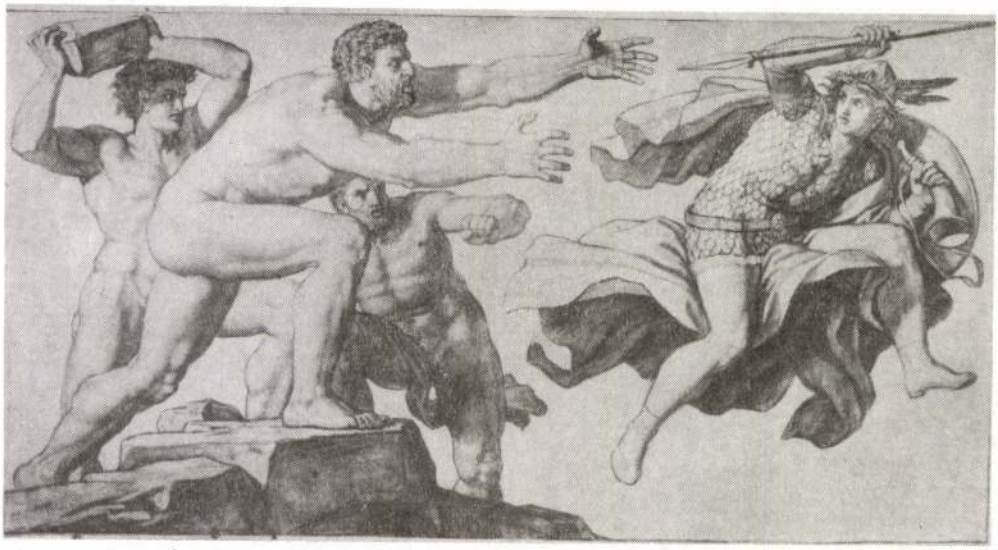

58. Lotz Károly: Árgirus és a bolonddá tett három óriás (karton)

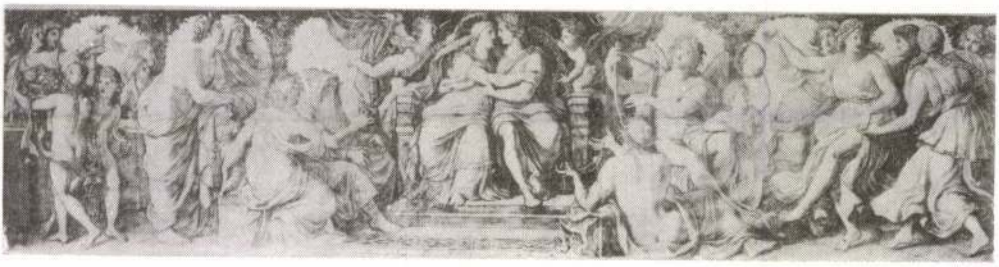

59. Lotz Károly: Árgirus és Tündér Ilona lakodalma (karton)

60. Lotz Károly: Árgirus és Tündér Ilona lakodalma (karton) (I. részlet)

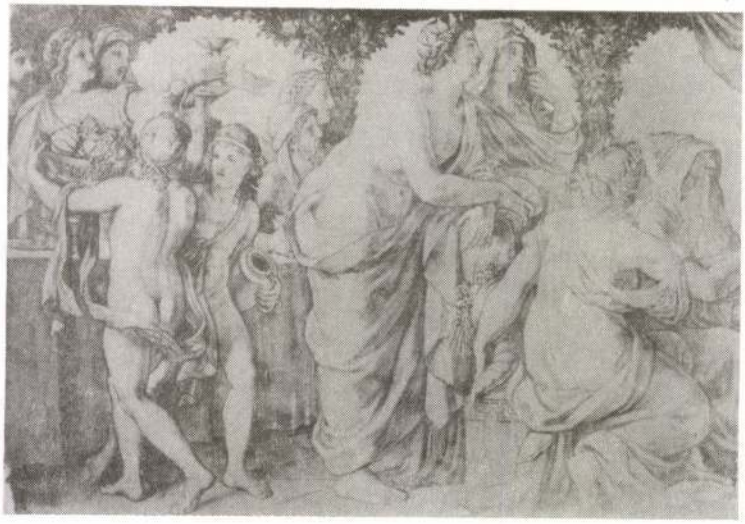

61. Lotz Károly: Árgirus és Tündér Ilona lakodalma (karton) (II. részlet)

62. Lotz Károly: Árgirus és Tündér Ilona lakodalma (karton) (III. részlet)

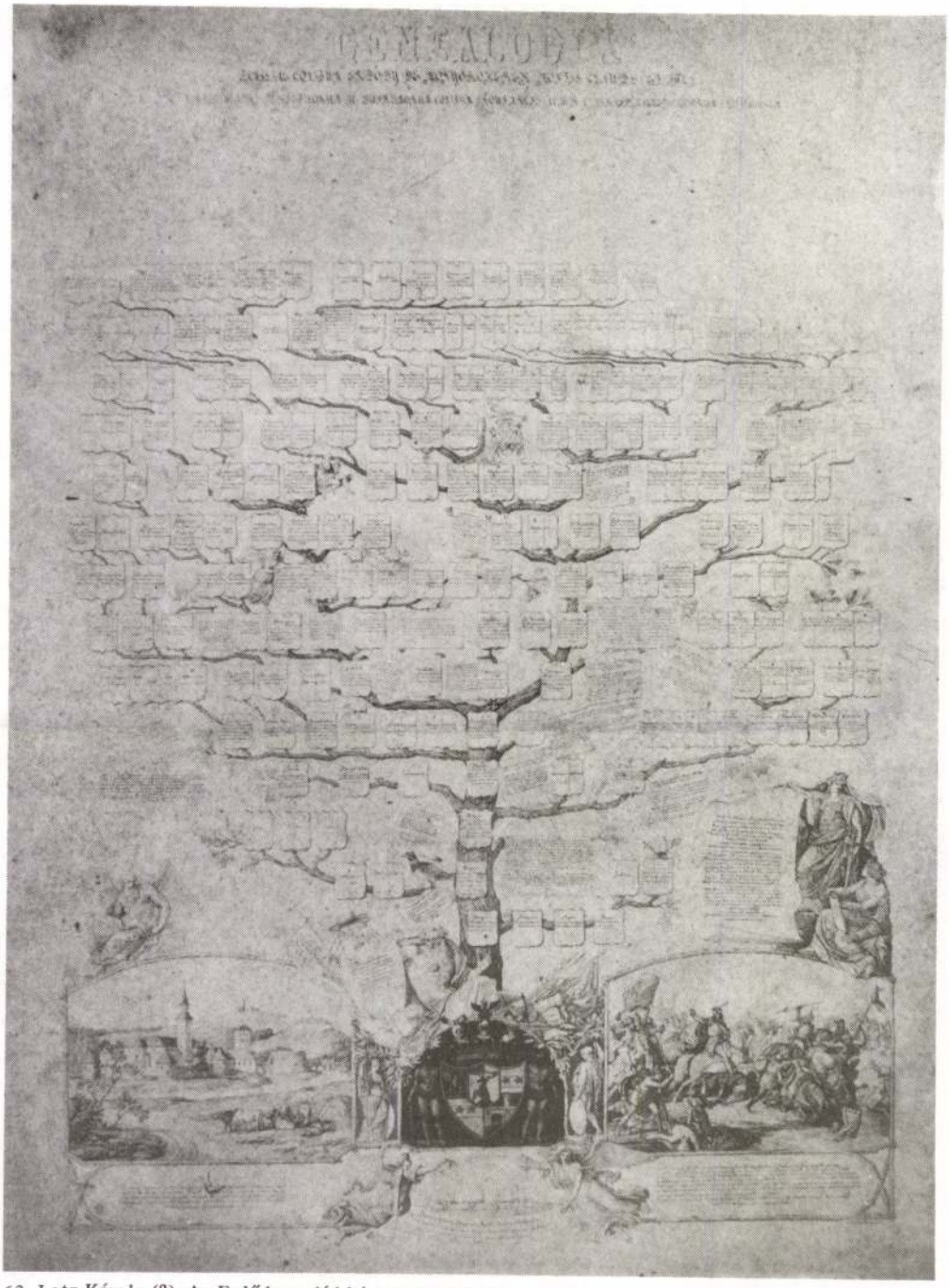

63. Lotz Károly (?): Az Erdődy család képes genealógiája

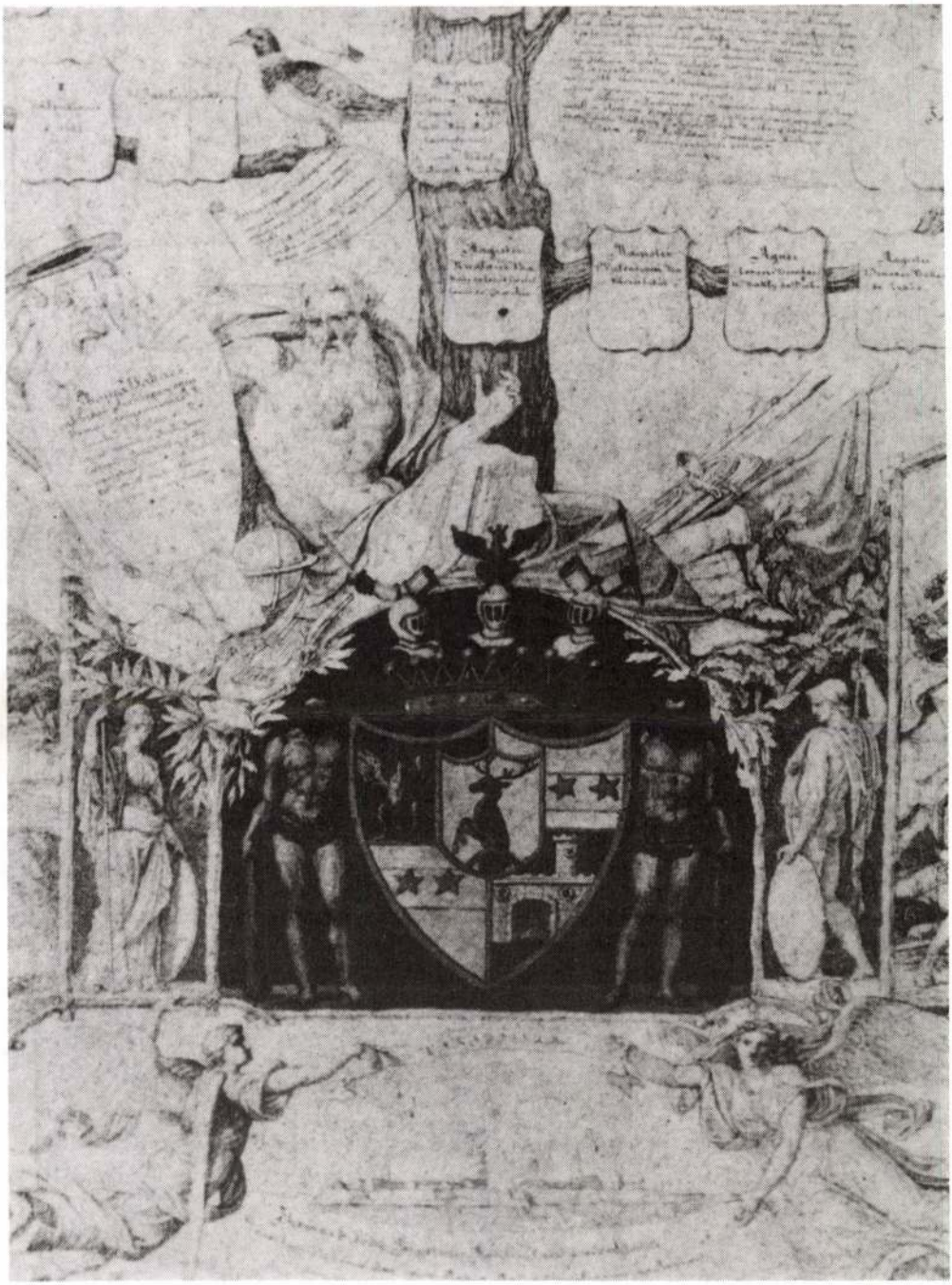

64. Lotz Károly (?): Az Erdődy címer és a Jessze fája-kompozíció indítása. Részlet a képes genealógiából

65. Lotz Károly (?): A sziszeki csata. Részlet a képes genealógiából

66. Orlai Petrics Soma: Attila halála

67. Klimkovics Ferenc: Salamon és Szent László kibékülése Szent István sírjánál

Than Mór előzőekben ismeretetett ceruzarajzának egykorú fényképe, melyről még hiányzik a nyilván szerzőjének halála után rákerült felirat (k.l.:) „Than Mór eredeti rajza ...”

VIII. LOTZ KÁROLY RAJZAI ÉS KARTONJAI

Feszl Frigyes hagyatéka hat fényképet őrzött meg, melyek Lotz Károly különböző műveiről készültek. Egyen az Árgirus ciklus öt jelenetének tervezete látható, négy fotón ugyanennek a ciklusnak egy-egy kartonja, s egyen az Erdődy-család képes genealógiája.

27. Öt kép az Árgirus ciklusból (tervezet)
Fotó kartonon, 94x120; 164x252 mm
MNG Adattár: 23257/1991/1. ltsz.

A felvétel deszkára (padlóra) helyezett 5 db rajzról készült. Közülük négy azonos méretű (1:2 arányú), egy – a legfelső – valamivel hosszúkásabb (1:2,4 arányú). A képek a Vigadó lépcsőházának északi falára (a mennyezet alá, a konzolok közé) tervezett öt jelenetet tartalmazzák. A rajzok abban a sorrendben szerepelnek a fényképen, ahogyan a ciklusban is egymás után következnek, annak 7-11. jelenetéig[44]. Az 1863 elején készült tervezet öt jelenetét örökítik meg, mint Than Mór 26. tételben ismeretetett rajzának képe, s ugyanúgy azért, hogy Carl Rahlnak elküldjék. Valószínű, hogy ekkor az egész ciklus tervezete elkészült, s valamennyinek fényképét elküldték Rahlnak. Nyilván egy másik lapon a déli fal képeinek öt rajza szerepel, s egy harmadikon pedig a keleti és nyugati falra szánt két jelenet rajza volt egymás alatt látható, melyek sokkal hosszúkásabb (1:4) arányúak voltak. Ezek azonban nem maradtak fenn.

A megmaradt öt kép fotója becses (és tudomásunk szerint mind ez ideig egyetlen) dokumentuma annak a ténynek, hogy a tervezet és a megvalósulás közt – ha nem is alapvető – de igen jelentős különbség volt, hasonlóan Than Mór nagy képéhez. És e jó minőségű fényképekről le is olvasható, hogy miben álltak a különbségek – nagy kár, hogy a további hét jelenettel kapcsolatban ezt nélkülöznünk kell.

A megvalósult változat négy kartonjáról az alabbi fotók maradtak fenn: két képről az északi falon, valamint a keleti és nyugati falra kerülő hosszú képről.

28. Árgirus elbúcsúzik szüleitől. (A ciklus 6. képe a nyugati falon)
Fotó kartonon, 80x325; 135x370 mm
MNG Adattár: 23257/1991/2. ltsz.

29. Árgirus és a magányos óriás. (A ciklus 7. képe az északi falon)
Fotó kartonon, 77x187; 98x206 mm
MNG Adattár: 23257/1991/3. ltsz.

30. Árgirus és a három óriás. (A ciklus 8. képe az északi falon)
Fotó kartonon, 80x154; 100x175 mm
MNG Adattár: 23257/1991/4. ltsz.

31. Árgirus és Tündér Ilona lakodalma. (A ciklus 12. képe a keleti falon)
Fotó kartonon, 80x338; 162x500 mm
MNG Adattár: 23257/1991/5. ltsz.

A kartonok, melyekről e fotók egykor készültek, a mai napig megvannak, a ciklus valamennyi kartonjával együtt. Ezek Lotz Károly hagyatékából annak idején a Szépművészeti Múzeumba kerültek, s ma a Magyar Nemzeti Galéria Grafikai Osztály őrzi őket[45]. A tekercsben tartott, nehezen kezelhető, nem egészen kifogástalan állapotban lévő nagyméretű lapok nehézkesen tanulmányozhatók és körülményesen fotózhatók. Ez utóbbiról tanúskodnak azok a kényszerűen rövidüléssel torzított felvételek, melyek nem régen egy közleményben megjelentek[46].

Az egykori felvételeknek ezért egyik értéke, hogy még a teljesen ép kartonokról készültek és torzulásmentes ortogonális felvételek. Mind ezeknek, mint az eredeti kartonoknak értéke, hogy megőrizték e ciklus jelenteinek képét, melyek – néhány kivételtől eltekintve – egyébként nem maradtak ránk. Az igen nagy magasságban elhelyezett, rosszul megvilágított képeket már annak idején is csak látcsővel lehetett megfigyelni, jól fényképezni pedig egyáltalán nem lehetett őket. A néhány fennmaradt ábrázolás is rajz vagy metszet csupán.

Hogy a fotók nyilvánvaló egykorúságát pontosan hogyan kell értelmezni, nem tudjuk. A kartonok nem egyszerre készültek el. A 31. tételben szereplő 1865 tavaszán, a többi 1866 elején[47]. A zsűrizéskor mindig kiállították ezeket, amikor is jó műszaki lehetőségei nyíltak a fotózásnak, de elképzelhető az ezt megelőző műtermi fényképezés is. Mindkét esetben gondolhattak arra, hogy a zsűri tagjai – esetleg mások is – tanulmányozásra megkapják a fényképeket. Az is elképzelhető, hogy valamennyi kartont egyszerre fényképezték le, esetleg a bécsi kiállításra (1866) való elküldés előtt[48]. Biztosra vehetjük azonban, hogy az összes kartont megörökítették, s azt is, hogy Feszl Frigyes mindegyikből kapott.

32. *Az Erdődy család képes genealógiája*
Fotó kartonon, 241x180; 322x255 mm
Felirata k.f.: GENEALOGIA / FAMILIAE COMITUM ERDŐDY DE MONYORÓKERÉK [...]
Jelezve nincs, illetve nem állapítható meg
MNG Adattár: 23257/1991/7. ltsz.

A nem elég éles és a több mint száz esztendő alatt megfakult fotó alapján nem állapítható meg egyértelműen, hogy eredetije milyen technikával készült és milyen méretű. Az aprólékos csatakép ábrázolásból, a sok és sűrű feliratból arra következtethetünk, hogy viszonylag nagy volt.

Az artisztikusan megkomponált és megrajzolt családfát az alábbi meggondolások alapján tulajdonítom feltételesen Lotz Károly művének. A képen gazdagon fellelhető figurális ábrázolás megfelel Lotz Károly modorának. Bár ebben, ill. a képen látható modorban elég sok olyan elem van, amely más német iskolázottságú mesternél is megtalálható, mégis nehéz lenne azt a személyt megneveznünk, akinek Lotz helyett meggyőzőbben tulajdoníthatnánk – kivált a további meggondolások alapján. – Tudjuk, hogy az 1860-as évek elején épült a vörösvári Erdődy kastély Weber Antalnak, Lotz sógorának terve szerint, és Lotz az ajtók fölé lunetteket festett. E kapcsolat nyomán igen könnyen elképzelhető, hogy az építtető Erdődy István a képes családfa megrajzolását is Lotz Károlyra bízta, talán éppen a vörösvári kastély számára. A családfa megrajzolásának e feltételezett időpontját – a díszítő rajzok stílusán kívül – megerősíti az, hogy a rajta szereplő legkésőbbi születési dátum 1837 (Ernestina); és az utolsó feltüntetett generáció legfiatalabb, házasként szereplő tagja (Ferenc Xavér) 1853-ban nősült.[49] – Végül Lotz Károly személyét valószínűsíti, hogy a fotót Feszl Frigyes hagyatéka őrizte meg. Tudjuk ugyanis, hogy Feszl igen jó, baráti kapcsolatban volt Lotzzal, amit bizonyára a Vigadón való együttműködés alapozott meg, és amit Feszl élete végéig ápolt[50].

A fotón megörökített népes családfa a 17. században hazánkban is feltűnő Jessze fája kompozíciót követi, ami a 19. század második felében egyedülálló[51]. A jelképekben, apró rajzokban is gazdag genealógia említést érdemlő nagyobb képei a lap alsó részén helyezkednek el. Bal oldalon a névadó Monyorókerék várának régi képe látható. Középen az Erdődy család nagy címere, felette Jessze szakállas, stilizált alakja, jobb kezében az alapító Bakócz Tamást megörökítő szöveggel ellátott attribútomokkal övezett címerpajzs. A nagy címer alatt, legalul Varasdvár látható. Az Erdődy család Varasd vármegye örökös főispánja, Varasd várának és városának örökös kapitánya volt. A képsor jobb szélén gazdag csatajelenetet látunk, mely a sziszeki várnál aratott győzelmet (1593) mutatja, középen a hadakat vezető Erdődy Tamás horvát bánnal. A képsor felett a bal szélen Kronosz figurája, a jobb szélen Hungária álló és Klio ülő alakja látható.

IX. ORLAI PETRICS SOMA KÉPE

33. *Attila halála (Isten ostora)*
Fotó kartonon, 203x300; 328x430 mm
Felirata k.l. (a fotó alatt): Attila halála (kalligrafált kézírás tintával)
Jelezve j.l. (A fotó alatt): fest. Orlay (közönséges kézírás tintával)
MNG Adattár: 23257/1991/8. ltsz.

Orlai ezt a képet két vagy három példányban festette meg. Az egyik kisebb 64x98 cm méretű volt, s a Szépművészeti Múzeum háborús veszteségeinek jegyzékében szerepel[52]. Egy másik (40 frt-os árából következtethetően) kisebb képet a hagyatéki árverésen vettek meg Jókai számára „Attila mennyegzője" címen[53], de nem tudjuk, hogy a kettő nem azonos-e. A nagyméretű (kb. 2x5 méteres)[54] változat az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat 1867-es koronázási kiállításán szerepelt „Isten ostora" címmel, 2000 forintos áron[55]. Fennmaradt még egy gyenge reprodukció, melyet az Orlai-monográfia közöl[56]. Megállapítható néhány részletből, hogy a Feszl hagyatékban fennmaradt fénykép és ez a reprodukció nem ugyanarról a képről készült. Az azonban egyelőre nem tudható, hogy melyik melyiket ábrázolja. A monográfiában közölt fotó eredetének kinyomozása, a Szépművészeti Múzeum háborús veszteségeinek listáján szereplő kép provenienciájának megállapítása stb. idővel feltehetően tisztázni tudja ezt a kérdést. Addig is egy megjegyzés: ha az Ujházi által megadott méret adatok akár csak nagyjából is megfelelőek, kérdés, hogy ilyen nagy méretű képről készülhetett-e egyetlen negatívra felvétel. Az Árgirus sorozat két nagyméretű kartonjához (28. és 31. tétel), melyek közel öt méter hosszúak voltak, mint láttuk, két negatív kellett!

Feszl és Orlai kapcsolatáról semmi közelebbit nem tudunk. Feszlnek – mint ismeretes – a képzőművészettel és a képzőművészekkel volt kapcsolata[57], kivált a Vigadó festészeti, szobrászati díszítése

idején. És tudunk egy alkalomról, amikor egy bíráló bizottságnak mindketten tagjai voltak az Országos Magyar Képzőművészeti Társulat megbízásából: a Magyar Tudományos Akadémia terveit illetően 1861 júniusában[58].

X. KLIMKOVICS FERENC KÉPE

34. Salamon és Szt. László kibékülése
Fotó kartonon, 220x300; 343x434 mm
Feszl László leszármazottainak tulajdonában

Klimkovics Ferenc (Kassa, 1825 – Bp., 1890.) ezt a képet 1856-1859-ig tartó párizsi tartózkodása során festette[59], s onnan küldte haza a pesti műegylet 1859. évi kiállítására[60]. Itt szerepelt az öt történelmi tárgyú pályamű közt, melyek közül a következő évi műlap alapjául szolgálót kiválasztották, de végülis nem erre esett a választás[61]. A képet ezen a kiállításon egyébként nem adták el, de egy évvel később, 1860. szeptember közepén gróf Festetics Béla megvette a szűkölködő horvátok javára rendezett jótékony lottósorsoláson[62].

Az olajfestményről igen hamar, még a kiállítással egyidejűleg készült litográfia[63], s néhány év múlva fametszet is[64]. Biztosra vehetjük, hogy a litográfia a fennmaradt fotó valamelyik kópiájáról készült, ez a felvételt 1859-re datálja. Az nem állapítható meg, hogy a fénykép még Párizsban, a kép számára a sérülés veszélyét jelentő hazaküldés előtt készült-e, vagy már itthon, és hogy elsődleges célja a megörökítés volt-e, vagy kifejezetten a litográfia érdekében készült.

Hogy a Feszl családhoz miként került, arról közelebbit természetesen nem tudunk. Kaphatta eredetileg Feszl Frigyes, de kaphatta Feszl László, a reáliskolai rajztanár is kollégájától, az 1860 óta pesti rajztanárként működő Klimkovicstól.

Feszl Frigyes esetében emlékezetünkbe kell idéznünk, hogy Gerster Károly (tíz évig társa s azután is vele szoros kollégiális-baráti kapcsolatban lévő kassai születésű építész) és Henszlmann Imre révén erősek lehettek kassai kapcsolatai[65].

JEGYZETEK

A jegyzetekben használt rövidítések:

ÉÉT. = „Építés- Építészettudomány"
Katalógus, 1984 = Feszl Frigyes 1821-1824. Kiállítás a Budapesti Történeti Múzeumban 1984. A kiállítás anyagát válogatta, a bevezető tanulmányt és a katalógust írta: Dr. Komárik Dénes. Bp., 1984.
Kiscell = A Budapesti Történeti Múzeum Új- és Legújabbkori Osztálya
MÉ. = „Művészettörténeti Értesítő"
MNG = Magyar Nemzeti Galéria
MNM TKCs = Magyar Nemzeti Múzeum Történelmi Képcsarnok
OL = Magyar Országos Levéltár
PL. = „Pester Lloyd"
Ybl, 1938. = YBL E.: Lotz Károly élete és művészete. Bp., 1938.

1. DR. SZENDREI J. és SZENTIVÁNYI GY.: Magyar Képzőművészek Lexikona. Bp., 1915.; Katalógus, 1984. 6, 10, 94.

2. VÁMOS F.: Adalékok Feszl Frigyes életéhez és munkásságához. ÉÉT XII./1981./1-2. sz. 230.; Katalógus, 1984. 7.

3. A Feszl László hagyatékából származó anyagot, mely Feszl Frigyesnek több grafikáját és tervvázlatát is tartalmazza, csak a centenáris Feszl kiállítás után volt alkalmam megismerni. Ezért a kiállításon, s így a katalógusban abból nem szerepelt semmi.

4. KOMÁRIK D.: Az 1844-es pesti Országházatervpályázat. Tanulmányok Budapest Múltjából. XIX. Bp. 1972. 251-281.; A képek első közlése: N[ey] B[éla]: Az állandó országház első tervezete. „Építő Ipar" XXII. (1898) 212-214, 219, 225, 231, 237, 238. – Mivel mindkét publikáció valamennyi képet közli (vö. 6. jegyzet), illusztrációkat a jelen tanulmányhoz nem mellékeltem. Az ott látható képek a tájékozódáshoz elegendőek, érdemi tanulmányozás céljára pedig csak az eredetiek alkalmasak. – Itt jegyzem meg, hogy ezt az elvet követtem a későbbi tételekben szereplő képek illusztrálását illetően is, illetve számoltam azzal, ha csak az egészen speciális kutatáshoz jelentett forrásértéket.

5. A kérdéseket, melyeknek tisztázásához előreláthatóan az alaposabb – a technikai mozzanatokra is kiterjedő – fotótörténeti vizsgálat fog hozzásegíteni, a maguk helyén külön-külön említem. – Érdemes számontartani azt a körülményt, hogy az Országháza tervek fotói közt két sorozat található. Az egyiknek lapjai halványabb, sárgás tónusú kópiák. A másik kópia sorozat erőteljesebb, élesebb, szépiásabb tónusú. Van olyan tervlap, melynek fotókópiája csak az egyik változatban van meg (az I. emeleti alaprajzé az erőteljesebb, élesebb sorozatból 3 példányban), s van olyan, melynél egyik vagy a másik, esetleg mind a kettő több példányban szerepel. – Egyik-másik esetben világosan látható a ragasztás nyomokból, hogy a kartonozott fotót később más képnek (grafikának) alátéteként használták. Erre majd a Vigadó részlettervek fotóinál is fogunk példákat látni (7, 8, 9. tétel). – Azoknál a fotóknál, melyek az 1984-es centenáris kiállításon szerepeltek, a barnás, kopottas alátéteket az OL új, részben más méretű kartonokra cserélte ki. Mivel a fotók teljes felületükkel voltak felragasztva, s így eredeti aláté-

tükről nem lehetett leválasztani őket, a fotókat az alátéttel együtt pontosan körülvágták, s így helyezték az új kartonra. Más eredeti kartonokat, valószínűleg sérült szegélyeik miatt, körülvágtak. A lapok leírásánál mindenhol az eredeti, 1984 előtt mért alátét méreteket tüntetem fel.

6. A keretrajzos változat képét csak egyetlen publikáció közli: KOMÁRIK, D.: Die Entwurfskonkurrenz für das Pester Ständehaus vom Jahre 1844. „Acta Technica" 77./1974/1-3. sz. 279.

7. Anélkül, hogy a lefényképezett terv tartalmi elemzésébe merülnék – ami ennek a tanulmánynak nem feladata – fel szeretném hívni a figyelmet a háttérben látható háznak egy apró sajátságára. E gótizáló homlokzatú házat Feszl tervezte a Derra-ház melletti, akkor üres telekre, hogy az egyébként a valós környezetet mutató kép ne legyen bántóan hiányos. A jellemző, tanulságos és figyelemre méltó kétemeletes homlokzatnak ugyanolyan zárt sarokerkélye van a főpárkányig felmenően, mint az 1846/47-ben tervezett háromemeletes Széchenyi-háznak a Feldunasoron. Ezt eddig nem lehetett megállapítani, mert a megvalósulatlan Széchenyi-ház tervének töredéke és műleírása csak nem régen vált ismertté. KOMÁRIK D.: Feszl és Széchenyi. „Ars Hungarica" XIX./1991/2. sz.

8. 1860 körüli időpontnál korábban technikai okokból nem készülhettek. Az Országháza tervpályázatról írt tanulmányomban (l.: 4. jegyzet) 1898-at valószínűsítettem, feltételezve hogy Ney Béla publikációjának részére (l.: 4. jegyzet) készültek, nem utolsó sorban a „kitakarásokat" magyarázva ezzel. Azonban a Feszl-anyagnak az elmúlt húsz év alatt történt sokkal részletesebb megismerése és a probléma többszöri átgondolása után ma már ezt nem tartom valószínűnek. Ney Béla írja: „Az 1848-iki tervpályázat nyertes tervét technikai közéletünk egyik immár nyugalomba vonult sokérdemű alakja ... bocsátotta rendelkezésünkre." Nyilván nem az eredeti, rajzolt tervlapokról van itt szó, hanem azok fotóiról. Aligha valószínű ugyanis, sőt kizártnak tekinthetjük, hogy ha a fotók 1898-ban készülnek a publikáció részére, akkor abból több sorozat kerüljön a tervhagyatékba! Kivált, ha meggondoljuk, hogy ifj. Feszl Frigyes jelentéktelen építési vállalkozóként távol, Kőbányán, a mértékadó építészkörök társadalmán kívül élt. S különösen megfontolandó, hogy a Ney Béla által közölt képek közt a pesti Vigadó három fejezetterve is látható, tévesen ezek alatt is Országháza felirat szerepel a folyóiratban. E képek nyilván szintén a terveket rendelkezésre bocsátó idős kolléga birtokában voltak, aki nem tudta, hogy azok nem az Országháza-tervekhez tartoznak. Viszont mindhárom Vigadó fejezettervnek van fotózott példánya a tervhagyatékban (l.: 7, 8, 9. tétel). Ez úgyszólván biztossá teszi, hogy fotósorozat volt az idős kolléga birtokában. Megjegyzendő, hogy az 1898-ban közölt képek erősen retusáltak, s ennek egyetlen fennmaradt fotón nincsen nyoma. – Ha a fotók készítésének sem okát sem időpontját nem is tudjuk megadni, egy feltételezést azért felvethetünk. Amikor 1861-ben és 1865-ben felmerült egy ideiglenes képviselőház építésének igénye, elképzelhető, hogy Feszl meglevő tervét valami módon megpróbálta érvényesíteni, s a fotók e célból készültek volna. Akár azért, mert az eredetit kiadta a kezéből, akár azért, mert éppen nem akarta kiadni a kezéből.

9. Ezért bármilyen, teljesen biztos következtetést nem lehet a keretrajz feltételezett hiánya alapján levonni. Megjegyzendő azonban, hogy a fennmaradt egyetlen eredeti tervlapon, a helyszínrajzot ábrázolón (OL: T.11. No.2:7.) nincs keretrajz. – Mindent egybevetve azonban a nem egyformán kialakított tervlapok kétségtelenül bizonyos sietségről árulkodnak: eltérő keretrajzok; annak hiánya (minimum a helyszínrajzon); eltérő feliratozás (más az alaprajzokon, más a keresztmetszeten s a homlokzaton, mely utóbbinál a német szöveg – a többi rajzon levőtől eltérően – nem gót betűs); és azt sem tudjuk, hogy a hiányzó lapoknak csak nincs nyomuk, vagy el sem készültek.

10. A magyar képzőművészeti társulat évkönyve 1861 és 1862. Pest, 1863. 79. Az ajándékozó Feszl Frigyes volt. Sajnos sem ez a példány nem maradt meg, sem más kópia nem ismeretes róla.

11. A terv, amiről a fénykép készült: OL: T.11. No.1:37. (640x435 mm).

12. A képet – hibás felirattal – közli Ney Béla 4. jegyzetben i. m. 226. Az a körülmény, hogy a fennmaradt két fénykép – nyilván még Feszl által felhasznált – alátétként szolgált, megerősíti azt a feltevésünket, hogy a publikációhoz használt fotósorozat nem került a Feszl leszármazottak által megőrzött anyagba (vö. 8. és 9. tétel).

13. A grafika: a zsámbéki templomrom déli oldalhajójának belső részlete, kelet felé nézve; ceruza vázlat, 250x180 mm. – Katalógus, 1984. 134. (Kat. 615.).

14. A grafika: németalföldies ízű többalakos kompozíció; ceruza, 172x240 mm.

15. A terv – ma már igen rossz, sérült, hiányos állapotban –, amiről a fénykép készült: OL: T.11. No.1:57. (715x625 mm). – A képet – hibás felirattal – közli Ney Béla 4. jegyzetben i. m. 224.

16. A grafika: Kőbányai táj sziklapincékkel; ceruza, 180x255 mm. – Katalógus, 1984. 140. (Kat. 650.)

17. A képet – hibás felirattal – közli Ney Béla 4. jegyzetben i. m. 238.

18. Ugyanaz a céges szárazbélyegző látható mindhárom fotó bal felső sarkában, mint amit a megrendelés előtt kiküldött mintalapokon láthatunk. Ez utóbbiak a Magyar Építészeti Múzeum gyűjteményében: 88.010.23.-88.010.026. 1tsz.-ig.

19. Megállapítható, hogy a Feszl-hagyatékból néhány lap kb. 1960 óta lappang, főleg a Vigadó-anyagból. Ezeket már az első átnézéskor, 1973-ban sem találtam. Valószínűnek látszik, hogy egy nagy fényképezési akció után reponálási keveredés történt. Idővel talán helyükre kerülnek. – A 12. tételben leírt archív-fotó reprodukciójának 9x12 cm-es negatívját a Kiscelli Múzeum fotótára őrzi: 5752/9x12. sz. neg.

20. SIKLÓSSY A.: Hogyan épült Budapest? (1870-1930). Bp. 1931. 144, 145.

21. Katalógus, 1984. 84. (Kat. 279. és 280.), illusztrálva. Siklóssy és a Katalógus – tévesen – fordítva jelzi, hogy melyik néz a város és melyik a Városliget felé. Ezt megerősíti a következő jegyzetben említett fotók egykorú felirata.

22. 1984 után a leváltári jelzet megváltozott, azért tér el az itt közölt jelzet a Katalógus, 1984-ben szereplőtől. – Valószínűleg e felvétel valamelyik kópiájáról készült repró három darabja egy 24x30 cm-es kartonra ragasztva: A MNM Legújabbkori Fényképtára: 143/1957, 144/1957, 145/1957.

ltsz. Egy-egy kép mérete (kartonon): 78x110; 96x116 mm. Felirata (a kartonon, alul, egykorú): „A sugárút tévlatképe a városligetből visszafelé". – Eredetileg (ovális bélyegző): „A M. N. Múzeum Könyvtára" T.175. – Provenienciája ismeretlen lévén, erről a 3 képről nem tudjuk, hogy a Feszl-hagyatékból ered-e, vagy máshonnan származik.

23. Katalógus, 1984. 86-88.

24. Tárgymutató az Országos Magy. Képzőművészeti Társulat 1899. évi tavaszi nemzetközi kiállítására. Bp. 1899. Paginálatlan melléklet a 394. tétel képével. – Ezeréves emlékműről van szó és nem Pantheonról, mint tévesen oly sokszor előfordul az irodalomban! (Katalógus, 1984. Kat. 288. is!) Ilyenformán nincs semmi jogosultsága Széchenyi „Üdvleldé"-jével való kapcsolatba hozásnak sem, mint azt Vámos Ferenc több írásában tette. Walhallának nevezni sem helyes, amint erre is van példa, hiszen Feszl ugyanebben a pályázatban (a műleírás tanúsága szerint) a Kerepesi temetőt kívánja azzá tenni, midőn majd a temetőben a közönséges temetés megszűnik.

25. Ezt a Katalógus, 1984. adataira támaszkodva először VADAS F.: Nemzeti pantheon és ezredéves emlékmű. In: Sub Minervae nationis praesidio. Bp. 1989. 163.

26. Katalógus, 1984. 94-95.

27. Katalógus, 1984. 95-97.

28. GALLUS: Die Elementarschule in Zweiherzengasse. „Budapester Bauzeitung und Wohnungs-Anzeiger" III. (1874. szept. 27.) 39. sz. 261.; GERLEY SZEVÉR: Harminc esztendő (1874-1904). A budapesti VI. ker. Szív-utcai községi elemi népiskola története. Bp. 1904.

29. Pályázati hirdetés. „Pesti Napló" 21. (1870. ápr. 9.) 81. sz. reggeli kiadás. [3.]

30. Batthyány-emlék. „Pesti Napló" 21. (1870. júl. 13.) 157. sz. reggeli kiadás. [3.] – L.H-i. [Hevesi Lajos]: Die Konkurrenz für das Batthyány-Denkmal. PL. XVII. (1870. aug. 3.) Nr. 178. Beilage. [1.]

31. A Batthyány-emlékre beérkezett pályamunkák... „Pesti Napló" 21. (1870. aug. 4.) 179. sz. reggeli kiadás. [1.] – Feszl László második díjának kifizetéséről: FL: IV.1409/6. Polgármesteri elnöki üo., 1919/86. cs. Paginálatlan számadás-füzet, melyben ez a tétel 1870. nov. 1-én szerepel a „kiadások" rovatban. (E forrásra Gábor Eszter hívta fel a figyelmemet, amiért ezúton is köszönetet mondok.)

32. Kauser Lipót (1818-1877) tíz évig a Kauser-Feszl-Gerster társulás tagja volt (1845-1854).

33. Katalógus, 1984. 38.

34. Budapesti Országos Általános Kiállítás. A képzőművészeti csoport képes tárgymutatója. 1885. Bp. 1885. 54. (245. tétel).

35. A. HELL: Zum Franz Deák-Denkmal. „Bauzeitung für Ungarn" V. (1876. szept. 10.) Nr. 37. 281.

36. Bemerkungen über das mit dem Motto „Apotheosis" bezeichnete Concurrenz-Project für das Franz Deák-Mausoleum. „Bauzeitung für Ungarn" V. (1876. szept. 17.) Nr. 36. 290-291.

37. A Deák-síremlék pályázatról. „Fővárosi Lapok" XIII. (1876. szept. 20.) 215. sz. 1010.; A. HELL: Die zweiundvierzig Concurrenz-Entwürfe für das Franz Deák-Denkmal. „Bauzeitung für Ungarn" V. (1876. szept. 24.) Nr. 39. 297-298.

38. A Deák-síremlékek ügyében ... „Fővárosi Lapok" XIII. (1876. szept.30.) 224. sz. 1053. – A zsűri (Pulszky Ferenc, Friedrich Schmidt, Steindl Imre, Weber Antal, Henszlmann Imre, Ipolyi Arnold, Ráth György, Keleti Gusztáv) döntése után J.P. monogrammal (valószínűleg Pasteiner Gyulától) igen részletes, szakszerű bírálat jelent meg, mely e tervről igen elismerően nyilatkozott. J. P.: Deák's Grabmonument. PL. XXIII. (1876. okt. 3.) Nr. 244. Beilage. [1.]

39. A. B.: Die Architektur auf der Pariser Weltausstellung. „Bauzeitung für Ungarn" VII. (1878. aug. 18.) Nr. 34. 237. E forrás szűkszavú („J. Kauser & Feszl") közlése nyomán a centenáris Feszl-kiállítás katalógusában tévesen azt állítottam, hogy Feszl Frigyes volt Kauser József társa. Katalógus, 1984. 112. – A párizsi világkiállításon való szereplés még egyszer szóba kerül, ugyanilyen szűkszavúan: W. Z.: Ein fremdes Urtheil über unsere architektonische Werke auf der Pariser Weltausstellung 1878. „Bauzeitung für Ungarn" VIII. (1879. máj. 4.) Nr. 19. 151.

40. A 34. jegyzetben i. m. 54. (146-249. tétel). Csupán innen tudjuk, hogy a pályamű (legalább) négy lapból állott: alaprajz, metszet, homlokzat, távlati kép. Csak az utóbbi kettőről maradt fenn egykorú fotó! – Megjegyzendő, hogy az 1885-ös kiállítási katalógus Feszl László nevének említése nélkül Kauser József műveként említi e terveket.

41. FL: IV. 1303.f. Pesti tanácsi iratok V.182/1856. pp. 1965-1967. (az eredeti levél). – ...Professor Karl Rahl... PL.XI. (1864. szept. 15.) Nr. 210. [3.] (a levél publikálása). – YBL, 1938. 98-100. (a levél közlése magyar fordításban).

42. MNG Grafikai Osztálya: 1900-303. ltsz. Mérete: 387x760 mm. Képét a megvalósult (s a második világháborúban elpusztult), nagyméretű secco színes képével együtt, egymás mellett közli SZABÓ J.: A XIX. század festészete Magyarországon. Bp. 1985. 243.

43. Természetesen lehetséges, hogy ez a fotó azonos a Rahlnak elküldött (és általa esetleg viszszaküldött) fotóval, de ennek feltételezése nem indokolt. Biztosra vehetjük ugyanis, hogy az elkészült felvételről több kópia is készült.

44. A jelenetek: 7. Árgirus és a magányos óriás a boszorkányokkal. 8. Árgirus és a három bolonddá tett óriás. 9. Árgirus megvív a Tündérország bejáratát őrző sárkánnyal. 10. Az ellenséges varázslónő mély álmot bocsát Árgirusra, melyből Tündér Ilona hasztalanul próbálja felébreszteni. 11. A szárnyas táltos paripa megjelenése megmenti Árgirust a kétségbeesett öngyilkosságtól. – A teljes ciklus legrészletesebb leírása YBL, 1938. 105-106. Kevésbé részletes, de kritikai észrevételekkel ellátott ismertetést adott Henszlmann Imre, melyet németül és magyarul is megjelentetett. E.H-n.: Die Wandbilder des neuen Redouten-Gebäudes in Pesth. „Zeitschrift für bildene Kunst" I. (1866) 205-211.; HENSZLMANN I.: A pestvárosi vigadó (Redoute-épület). In: Az országos Magyar Képzőművészeti Társulat Évkönyve. 1865-1866. Pest, 1867. 96-131. Mindkettőt újra közli: HENSZLMANN I.: Válogatott képzőművészeti írások. Bp. 1990. 241-262. és 415-420.

45. Árgirus elbúcsúzik szüleitől (28. tétel): 3548. ltsz., Árgirus és a magányos óriás (29. tétel): 3553. ltsz., Árgirus és a három óriás (30. tétel): 3550. ltsz., Árgirus és Tündér Ilona lakodalma (31.

tétel): 3554. ltsz.

46. SZVOBODA DOMÁNSZKY G.: A budapesti falképfestészet vázlatos áttekintése (1863-1903). MÉ. XXXV. (1986) 3-4. sz. 137-139. (6, 8, 9. – A Feszl-hagyatékban levők közül a két leghosszabbat megörökítő kép (28. és 31. tétel) két-két felvétellel készült, s a kópiákat egymás mellé ragasztották.

47. YBL, 1938. 474-476.

48. HENSZLMANN 44. jegyzetben i.m. (1990) 254. – Henszlmann itt hét, már elkészült kép kartonjának Bécsbe küldéséről beszél. Másik írásában (415) – ellentmondóan – a falképek (összes) kartonjairól mondja ugyanezt, de itt is még hátralévő befejezésről van szó. Ebből az következik, hogy cikkét, mely 1867-ben, ill. 1866-ban jelent meg, jóval 1866 novembere előtt írta, mert akkorra már valamennyi kép elkészült (YBL, 1938. 475.).

49. NAGY I.: Magyarország családai... Pest, 1858. 69.

50. KAUSER J.: A magyar építőművészeti stílus eszméje. – Visszaemlékezések Feszl Frigyesre... „Pesti Hírlap" XXXVII. (1915. márc. 7.) 66. sz. 34-36.: „Ott Kőbányán fogadta néhány, de igaz jó barátait, Than Mórt, Lotz Károlyt, Weber Antalt, Wagner Sándort, Donáth szobrászt, stb-it, ..."

51. A képes családfákról, a Jessze fája-kompozícióról részletesen: GALAVICS G.: Barokk családfák és genealógiák. In: Főúri ősgalériák, családi arcképek. [Kiállítási katalógus] Bp. 1988. 22-25. Ebben szó van (24. old.) egy Erdődy. családfáról is, mely a vöröskői várban van. A XVIII. századi olajképnek azonban semmilyen köze sincs az itt ismertetett képes családfához. – Itt köszönöm meg Galavics Gézának az ikonográfiai kérdésekben nyújtott segítségét.

52. KESERŰ K.: Orlai Petrics Soma (1822-1880). Bp. 1984. 81. (Kat. 152/a.). – A kép további tárgyalása u.itt: 37-38. 73. (63-66. jegyzet), Kat. 152/b.

53. Orlay hagyatékát... „Vasárnapi Újság" XXVII. (1880. aug. 1.) 31. sz. 521. – A kép a Jókai hagyatéki leletárban nem szerepel (Keserü Katalin szíves közlése).

54. UJHÁZI FERENC: Az Orlay család. „Pesti Napló" 64. (1913. febr. 2.) 29. sz. 33-34. A képet Orlai legnagyobb méretű festményeként említi, de közel 50 év távlatából a méretekre feltehetően csak nagyjából emlékszik. Az arány sem helytálló (1:2,5) a megmaradt fényképek és a múzeumi jegyzék adataival (kb. 1:1,15) szemben. Csak a nagyságrendet fogadhatjuk el.

55. KELETI G.: Alkalmi kiállításunk. (A képzőművészeti társulat csarnokában.) „Fővárosi Lapok" IV. (1867. jún. 17.) 139. sz. 554-556.

56. KESERŰ K. 52. jegyzetben i. m.: 80. katalógus ábra.

57. Katalógus, 1984. 8, 9, 126-146.

58. A magyar akadémia palotájának terveiről. „Magyar Sajtó" VII. (1861. jún. 5.) 128. sz. 536.

59. -y-r.: Salamon kibékülése Sz. Lászlóval. Székesfehérvárott, sz. István sírjánál. (Képpel.) In: Emich Gusztáv nagy Képes Naptára 1863-dik évre. Pest, 1862. 107-109.

60. Két egymást követő kiállításon szerepelt. A pesti műegylet által 1859. május 9-től június 13-ig kiállított művek lajstroma. (VII. évf., 72. kiállítás). Pest, 1859.: 79. tétel, 1300 forintos áron; A pesti műegylet által 1859. évi június 21-től július 13-ig kiállított művek lajstroma. (VII. évf., 73. kiállítás). Pest, 1859.: 30. tétel, ár ugyanaz.

61. Az előző jegyzetben szereplő, 72. kiállítás lajstromában. – A pesti műegylet évkönyve 1859-re. Pest, 1860. 2, 4.

62. „Divatcsarnok" 1860. szept. 4. 36. sz. 288.: a képek, tárgyak Testory Váci utcai boltjában vannak kiállítva.; Tagesneuigkeiten. PL. VII. (1860. szept. 15.) Nr. 112. 3.

63. Salamon és László királyok kibékülése szent István sírjánál. (Kép Klimkovicstól). „Képes Újság" I. (1859. júl. 24.) 1. sz. 4, 6-7. (kép). A litográfia Haske és Társa műintézetében készült. Önálló lapként is forgalomba került, magyar és német felirattal, sárga és világoskék tónusalányomással. MNM TKCs: 5713. ltsz. Ez utóbbi szerepel GERSZI T.: A magyar kőrajzolás története a XIX. században. Bp. 1960. 151. 28. tétel, tévesen Klimkovics Bélának tulajdonítva (a mutatóban).

64. A fametszet Rusz Károly műintézetéből került ki, és az 59. jegyzetben idézett Emich féle naptárban jelent meg 1862-ben, a 107. old. előtt, paginálatlanul. Egy példány (csak a lapból): MNM TKCs: 10.663. ltsz.

65. Feszl Frigyes hagyatékából került 1987-ben a Történelmi Képcsarnokba egy kis ceruzarajz (kalapos, szakállas, pipázó arckép), „Klimkovics, 1878" aláírással. MNM TKCs: 87.76. ltsz. Bár egy hiteles arckép (festmény, fotó) alapján megállapítható, hogy Klimkovics Ferencről vagy Béláról (1833-1885) van-e szó, de addig is – az archív fotóval kapcsolatban itt elmondottak alapján – Klimkovics Ferenc személye valószínűsíthető.

Dénes Komárik: **Fotodokumente aus dem Nachlass von Frigyes und László Feszl**

Das Fotografieren diente bekanntlich schier von Anfang an auch der bildenden Kunst – hauptsächlich der Malerei – als nützliches Instrument, das vor allem bei der Modelleinstellung eine Hilfe bedeutete. Auch der Kunstgeschichtsschreibung war und ist das Fotografieren, und zwar durch Abbildung und Festhalten der fertigen Arbeiten (Kunstwerke, Baupläne), stets von Nutzen.

In der Studie werden 34 Archivfotos behandelt, die im Nachlaß von Frigyes Feszl (1821-1884), einem der bedeutendsten Architekten der ungarischen Romantik, sowie von seinem Neffen, László Feszl (1849-1914), dem Architekten und Realschullehrer für Zeichenunterricht, erhalten sind. Die 110-130 Jahre alten Fotos wurden verständlicherweise überwiegend von Bauplänen gemacht. Es gibt aber unter ihnen auch Landschaftsaufnahmen, die man zu der Ausarbeitung der architektonischen Entwürfen brauchte und dann auch verwendete, sowie auch Fotos, die von Zeichnungen und Bildern der Bekannten und Freunde von Frigyes Feszl gemacht wurden. Die Fotos sind zum Großteil Unika, die einen einmaligen dokumentarischen Wert besitzen.

Than Mór

Felvételi láz

Nemcsak az érettségi miatt drukkolnak a negyedikes középiskolások – és persze szüleik – ilyentájt minden évben. A továbbtanulóknak már az egyetemi, főiskolai felvételik miatt is fáj a fejük. Mióta elküldték jelentkezési lapjaikat, a kocka el van vetve. Többségüknek nem kis gondot okoz, merre orientálódjon. Kevés az olyan diák, aki nagyon határozottan törekszik egy meghatározott pályára. Erre mutat az is, hogy egyre többen próbálkoznak többfelé. Az Országos Felsőoktatási Felvételi Iroda központi számítógépe, ahova minden adat befut, a jövő hónap közepére „lesz okosabb". Akkor derül ki, milyen szakokra jelentkeztek a korábbi éveknél többen (az összes jelentkező száma ugyanis 8,5 százalékkal magasabb, mint tavaly).

Az izgalomnak tudható be – remélhetőleg – az is, hogy az idén is sok a rosszul kitöltött jelentkezési lap. De aggodalomra semmi ok. A felvételi iroda minden diákot megkeres – telefonon, táviratban –, hogy pótolja a hiányzó adatokat, és kijavítsa a hibákat. Legkésőbb április 15-ig minden érettségiző külön levelet is kap, amelyben az iroda visszaigazolja, hova, milyen szakokra, milyen sorrendben jelentkezett a leendő egyetemista. Ha több helyre pályázik, a diáknak kell meghatároznia, hogy milyen sorrendben szeretne bejutni az általa megjelölt egyetemekre, főiskolákra. A számítógép ennek megfelelően állítja sorba pontszámait, és „dönti el", hova juthat be az illető.

A korábbi évekhez hasonlóan az idén is 42 ezer elsőéves kezdheti majd meg tanulmányait nappali tagozaton és kilencezren az úgynevezett „állam által finanszírozott" helyeken. Nem nehéz megjósolni, hogy az idén is fel-fellobban majd a régi vita: jó-e vagy sem, hogy nálunk felvételizni kell. Újra szóba kerül majd a sokat emlegetett esélyegyenlőség. De arról kevesebbet beszélünk, miért mindig csak az egyetemi felvételivel összefüggésben kerül elő ez a kérdés. Mint ahogy arról is, mi lehet az oka annak, hogy az utóbbi években csökken az igazán jók aránya, romlik a színvonal. A hiba alighanem a teljes iskolarendszerben és persze a tanárképzésben keresendő. **(ferch)**

Mint a moziban

Valamikor a popgeneráció úgy gondolta, a színház nem elegáns hely. Évszázados szokások dőltek meg, amikor megjelentek az estélyi ruhás, szmokingos, régi vágású hölgyek és urak mellett a farmeres, kockás inges, tornacipős ifjak a nézőtéren. Ez persze még nem jelentette azt, hogy egy-egy előadás, lélekemelő színházi este ne számított volna sokáig ünnepnek, csak a külsőségek változtak.

Ahogy szürkült, jelentéktelenedett a magyar szellemi-kulturális élet, úgy kopott a közönség viselkedéskultúrája is. Igaz, nem is láthatott maga előtt olyan példákat, amelyek arra ösztönözték volna, testét s vele lelkét is öltöztesse fel a kivételes alkalmakra. Az az értelmiségi elit, amelyiktől stílust tanulhatna, saját ünnepeit sem szokta megtisztelni, nemhogy másokét. Kispolgári csökevénynek tartja, hogy jeles alkalmakra öltönyt vegyen vagy kivegye a rágógumit a szájából. A slamposság gyorsan terjedő kór. Miközben a Nyugat, amelyhez kívánkozunk, lassan kinövi a popkorszak gyermekbetegségeit, és visszaigyekszik az évszázados hagyományokhoz, mi épp ellenkező irányba haladunk. Nekünk manapság nem az elegáns, hanem a lepusztult imponál, az elit pedig „lefelé" igazodik.

Hogy hol van e lefelé tartó út vége? Egy hagyományaitól megfosztott társadalom, amelynek értékrendjét több mint negyven év alatt fenekestül felforgatták, új kultúrát teremt. Ha máshol nem talál, a televízióból, a moziból veszi a mintát. Ott ül, szeme előtt pereg az akció, gondolkodni nem kell, csak befogadni, azonosulni, közben áldozni a fogyasztás istenének. Például lehet enni.

Ma már valamirevaló ifjú nem ül be a nézőtérre nagy zacskó pattogatott kukorica meg egy doboz üdítő nélkül, jobb helyeken már a zacskó helyét is kiképezték az ülés karfáján. Lassan a felújított színházainkban is ideje ilyesmire gondolni. A közönség ugyanis ma már a színházban is eszik. Cheepset zacskóból, süteményt zsírpapírból, cukorkát reklámszatyorból. Ha végzett, beveszi a rágógumit a szájába, és halkabb-hangosabb durrogásokkal – mikor, hogy sikerül – lufit fúj belőle. A felesleges papírokat gondosan az ülés alá helyezi.

Hogy ez túlzás lenne? Jó, talán még nem premierjelenségről van szó, de az ifjúsági előadásokon már terjed ez a módi. S lassan a színházban is úgy érezhetjük magunkat, mint a moziban. **(hanthy)**

A Magyar Nemzet galériája

A Triesztben éppen száz esztendeje elhunyt Than Mór 1846-ban érkezett Óbecséről Pestre, hogy jogi tanulmányokat folytasson. De közben festeni is tanult Barabás Miklóstól. A szabadságharc idején a húszéves ifjú katonának állt; sajnos, az időtt készült csataképei nagyrészt megsemmisültek. Pár év múltán Bécsben folytatta művészeti tanulmányait, részben az akadémián, részben Rahl magániskolájában. Mesterétől a kiegyensúlyozott komponálást, tompított színhasználatot, vagyis az akadémiák alapos és tisztes hagyományát sajátította el. Az első magyar romantikus kompozíciót, Nyáry és Pekry elfogatását 1853-ban alkotta meg. Jelentősebb sikere, a Műegylet első díjának elnyerése után római tanulmányútra ment, majd Pesten telepedett le. Húsz esztendő alatt több nagyszabású megbízásnak tett eleget, amelyeket részben Lotz Károllyal közösen kivitelezett. Falképei a Vigadóban jórészt tönkrementek, de a Nemzeti Múzeum lépcsőházának dekorációja, tizenhét magyar történelmi jelenet, szerencsésen megmaradt. Rövid külföldi tartózkodás után a múzeum képtárának őre, majd az Országos Képtár igazgatója volt. Batthyány Lajos arcképét, amely a történelmi Képcsarnok tulajdona, 1863-ban festette, tizennégy évvel az első magyar miniszterelnök meggyilkolása után, feltehetően korábbi képmások felhasználásával. A királyhoz és hazájához egyaránt hű, jellemes politikust Pest elfoglalása után a Károlyi-palotából hurcolták el, szállították börtönről börtönre, majd végül az aradi vértanúkkal egy napon, az Újépület udvarán pár lépésről agyonlőtték.

Hírözön

Ellentmondásos hírek, nyilatkozatok, kommentárok és prognózisok sora látott napvilágot az elmúlt héten (is) a magyar gazdaság és államháztartás, illetve költségvetés állapotáról s kilátásairól. Míg gazdaságpolitikusok és gazdasági elemzők, publicisták többnyire arra a dodonai megállapításra jutottak, hogy a helyzet egyrészt *alapvetően jó*, másrészt azért *nem teljesen reménytelen*, a makrogazdasághoz nemigen értő, a mikrogazdaságban élő honpolgárok többsége tanácstalan: most akkor jobb lesz-e vagy rosszabb saját gazdasági, szociális helyzete, többet vagy kevesebbet kereshet és költhet az idén, vagyis kiengedheti-e kissé vagy ismét össze kell húznia a nadrágszíját?

Miről is van szó? Melyik hírnek, magyarázatnak, számnak és számításnak higgyünk? Íme néhány az utóbbi bő egy hét hírei és nyilatkozatai közül. Februárban tovább lassult, 9,4 százalékra, a fogyasztói áremelkedés éves mértéke. A jegybank elnöke ebben az évben *kilenc százalék* körüli, azaz a múlt év végén vártnál egy–másfél százalékponttal alacsonyabb inflációt vár. Az államháztartás – önkormányzatok nélkül számított – hiánya az első két hónap után már meghaladta az egész éves előirányzat *45 százalékát*, a két társadalombiztosítási alap január–februári deficitje pedig kimerítette az 1999-re jóváhagyott összeg kétharmadát. Az államadósság-kezelő központ főosztályvezetője azt nyilatkozta, a költségvetés adósságszolgálattal kapcsolatos kiadásai több tízmilliárd forinttal is meghaladhatják az ez évre tervezett *785 milliárdos (!)* előirányzatot.

A héten a gazdasági miniszter bejelentette, nincs reális esély az idén a korábban tervezett ötszázalékos gazdasági növekedésre. Ennek ellenére – *egyelőre* – sem ő, sem a pénzügyminiszter nem látja szükségét rendkívüli megszorító intézkedések meghozatalának. A hét hírei között szerepelt az is, hogy az üzleti bizalmi index tovább süllyedt, a lakosság viszont ismét egyre kedvezőbben ítéli meg a gazdasági helyzetet. Az év első hónapjában *4,8 százalékkal emelkedtek a reálkeresetek*, ezen belül a költségvetési szférában januárban 27 százalékos bruttó és 21,8 százalékos nettó keresetnövekedést mért a KSH. Az EU brüsszeli bizottságának legújabb elemzése szerint Magyarország (ez év elejéig) „lenyűgöző" makrogazdasági eredményeket ért el, az Euromoney legfrissebb hitelkockázati ranglistáján pedig hazánk az elmúlt fél év során megőrizte a 39. helyezését, így Szlovénia után már a másodikok vagyunk a volt szocialista reformországok közül.

Nem könnyű eligazodni az itt csak töredékesen jelzett gazdasági hír- és számözönben, de talán azok állnak legközelebb az igazsághoz, akik szerint egyértelműen sem nem jó, sem nem rossz a magyar gazdaság helyzete. S nemcsak a helyzetmegítélések, szakértői vélemények ellentmondásosak, hanem maguk az adatok, illetve *folyamatok* is. A leginkább nyugtalanító a gazdasági növekedés lelassulása, továbbá a kereskedelmi és a költségvetési deficit további emelkedése lehet. A kormányzati gazdaságpolitika kritikusai szerint eleve hiba volt 1999-re ötszázalékos növekedéssel számolni, csakúgy, mint a költségvetés bevételeit jócskán felül-, kiadásait pedig alultervezni.

Nevetséges persze a kormány szemére vetni, hogy „irreális" gazdasági és szociális ígéreteihez makacsul ragaszkodva nem volt eddig hajlandó szembenézni, tehát számolni a „realitásokkal". Mintha a múlt nyáron, a kormányprogram elfogadásakor lehetett volna számítani az orosz és a latin-amerikai átfogó pénzügyi válságra, a globális pénztőke hisztérikus reakcióira, az Európai Uniót idén elérő növekedés-lassulásra vagy mondjuk a tavaly november óta kis megszakítással máig tartó hazai rendkívüli természeti csapásokra? Ez így együtt túl sok lenne egy nálunknál sokkal erősebb, gazdagabb országnak és a miénknél felkészültebb, tapasztaltabb kormánynak is. Ami persze nem vigasz a társadalom, s nem lehet kibúvó a felelősség alól az Orbán-kabinet számára. Ám a bírálatok megfogalmazásakor nem árt tudatosítani a közvéleményben, hogy Magyarország és mostani kormánya a *korábbinál is szűkebb mozgástérrel* rendelkezik, pályája többszörösen is determinált. A hazai reálgazdaság fejlődése immár főként az Európai Unió gazdasági, piaci folyamatainak függvénye, az EU növekedési átlagának mintegy kétszerese „van benne" a hazai gazdaságban.

Mivel az unióban a tavalyi három százalék körüli ütemről az idén akár két százalék alá is csökkenhet a növekedés, a korábbi öt–hat százalékos hazai GDP növekedési várakozást is indokolt mérsékelni most már négy százalérk körüli mértékre. Bár még nem vagyunk az EU teljes jogú tagja, már *együtt sírunk* – s előbb-utóbb remélhetőleg *együtt nevetünk* velük.

Faggyas Sándor

Szakonyi Károly

Asszonyok

Még csípős az idő, de a fiatalasszonyt kicsalta a márciusi napfény a parkba, a víz mellé. Már hetekkel ezelőtt felolvadt a tó jege; a kacsák előjöttek a nádtorzsak közül, úszkálnak, borzolják a vizet. Ül a fiatalasszony a gyér fényű napban; sovány, csontos nő; divatos most ez a soványság. Haja loboncosan feltűzve, karcsú nyaka előmeztelenkedik a kabátgallér meg a sál mögül. Vékony az arca is, akár egy ikon Madonnának. Bő, fekete szoknyája a földet éri, lábán vastag talpú cipő. Kisfia mellette ül a padon. Bolondos, szecessziós ruhába öltöztették, bársony sapkája is színes, különös. Mint egy játékbaba. Pedig már vagy hároméves. Csacsog, érdeklődve tekintget szét, lesi a vadkacsák siklását a tó tükrén meg a kutyájukat sétáltató embereket. Ülnek kettesben, békességben, A nő arcán enyhe mosoly, ahogy magához ölelgeti kisfiát. Hunyt szemmel emeli arcát a kora tavaszi napba. Kék az ég, serken a fű, jó földszag árad, és neszeznek a madarak.

A közelben éppen egy rigó. Fekete, sárga csőrű hím. Csattog, csirreg szakadatlanul, borzolja a tollát; nagy igyekezetében egyik farevezőjét el is veszíti, annyira illeg, forog.

– Madár! – bök feléje parányi jával a gyerek.

– Rigó! – tanítja az anyja.

És beszél neki a madarakról, városiakról meg azokról is, helyek messze élnek. Tanára mesél, a gyerek hallgatja, míg el nem unja, s rámutat egy verébre.

– Rigó!

Az anyja ismét magyarázatba kezd szépen, türelmesen, tudtára adja, hogy az előbbi volt a rigó. Ez veréb. Aztán a galambokról beszél, hogy van vadgalamb meg városi. S mutatja, melyik másik.

– Majd otthon megnézzük a madarakat a papa könyvében. Tudod, a papának van egy színes madárkönyve. Abban majd megmutatom mindegyiket. A papa mindet ismeri. Engem is ő tanított meg rájuk. Azóta tudom, milyen az ölyv, a szalonka, a seregély…

– A papa majd elviszi azt a könyvet is – mondja a gyerek.

– Majd megkérjük, hogy hagyja nálunk.

– Mert hazajön?

– Talán… talán vasárnap.

– Mért csak vasárnap?

– Hát… csak így van ideje.

– Mert máshol lakik?

– Igen. Mert máshol lakik…

Az asszony kissé elkedvetlenedik. Kissé elkalandoznak a gondolatai. Csak az utolsó pillanatban veszi észre, hogy a gyerek lecsúszik a padról, és elindul a közelben kerékpározó srácok felé.

– Gyere csak vissza szépen! – ugrik utána. – Nem kell neked azok közé menned… Bepiszkolod a szép ruhádat!

Visszaülteti a padra. Hallgatnak.

Egy másik anya bukkan fel a sétányon, az is fiatal.

Nyűtt szoknya lóg a derekán, tág szvetterét innen is, onnan is egy-egy fiúcska rángatja. Karján is tart egy szopós korút. Alig vánszorog a terhe alatt; haja kócos; az arca neki is vékony, de másként; meggyötörten, sápadtan, ránccal a szája szegletén.

A padhoz érnek. Megállnak. A háromgyerekes ráveti fáradt tekintetét a padon ülő Madonnára. Némán nézi, mintha szavakat keresne, de aztán csak szótlan kinyújtja tenyerét. És mindjárt kinyújtják a fiai is jobbról meg balról, a szoknyája mellől.

– Semmi! – húzódik hátra riadtan a padon a Madonna-arcú. – Nincs nálam pénz, csak lejöttem ide a parkba… De semmi. Talán csak ez!… – És a padon heverő szatyrából zavartan előkotor egy friss kiflit. Meg egy almát. – Tessék! – A kéregető fiúcskák érte kapnak. Anyjuk rájuk szól, leroskad a padra, szabaddá vált kezével kettétöri a kiflit, az almát elteszi. A gyerekek majszolni kezdik a friss péksüteményt. A két nő csak akkor néz egymásra.

– Az almám! – szólal meg siránkozva a Madonna-arcú kisfia.

– Majd kapsz otthon másikat… – Aztán észreveszi a nő szeme alatt a kék foltot. – Mi történt magával? Milyen az arca? Elesett?

– Megvert – mondja amaz. – Megvert az emberem. Mert azt hajtogatja, hogy elköltöm a segélyt… hogy elszórom. De hát éhes ez a három!… Mondom neki, menj, keress többet! Keress munkát! Erre megharagszik, és elver. Tegnap is. Meg elmegy, és nem jön haza, csak másnap. Elmegy a „pábba"!

– Hová?

– A pábba! Így mondja. Azelőtt kocsmába járt, most meg a pábba!

Néz maga elé, sóhajt.

– De még így is jobb. Így is sokkal jobb nekem, mint a nővéreméknek odafönn.

– Hol? Odafönn?

– Ahol kiöntött az a nagy víz… Az áradás. Azt mondják, ott összedőlnek a házak. Az övék is vályog… hát meddig bírja az? Semeddig! Földönfutók lesznek… Nekünk itt van egy szoba meg egy kis konyha… a Duna meg nem önt ki, ugye… Hát csak ne szóljak egy szót se…

– Rigó! – mutatja hirtelen a Madonna-arcú kisfia. A másik kettő is odakapja a tekintetét. – Rigó hát! – mondják a kiflit majszolva.

– Milyen szép kisfiú – mondja a háromgyerekes. – Maguk biztosan boldogok!… Isten áldja a jóságáért…

Magyar Nemzet

Szerkesztőbizottság
Elnöke: KRISTÓF ATTILA
Tagjai: DOBOS LÁSZLÓ, JANKOVICS MARCELL, KULCSÁR KÁLMÁN, MÁDL FERENC, POMOGÁTS BÉLA, SZÉLES GÁBOR

Főszerkesztő: TÓTH GÁBOR
Főszerkesztő-helyettesek: SZÉNYI GÁBOR, WINTERMANTEL ISTVÁN
Szerkesztők: Buza Péter, Kő András, Marafkó László
Rovatvezetők: Meszleny László (belpolitika), Horváth L. István (gazdaság), Lőcsei Gabriella (kultúra), Pietsch Lajos (külpolitika), Keserű Ernő (levelezés), Faggyas Sándor (publicisztika), Árvay Sándor (sport), Kertész Gábor (fotó)
Művészeti vezető: Szabó Attila
Szerkesztőség: 1133 Bp., Visegrádi utca 110–112. Postacím: 1554 Budapest, pf. 59.
Telefon: 359-0500, telefax: 359-0651

Kiadja a P & B Média Portfóliókezelő Rt., 1133 Budapest, Visegrádi u. 116. Telefon: 359-0500
Felelős kiadó: WEIL FERENC vezérigazgató
Lapigazgató: Vas Gábor
Terjesztési igazgató: Csóry György.

Hirdetésfelvétel: Postabank Press Rt. 1133 Bp., Visegrádi u. 116. Telefon: 359-0500; telefax: 329-1240, 329-1461. Vezérigazgató: Ritter Tamás
A hirdetések tartalmáért a kiadó nem vállal felelősséget.

Terjeszti a Hírker Rt., az NH Rt., a regionális rt.-k, a Kiadói Kereskedelmi Kft.
Előfizethető a hírlapkézbesítőknél, a hírlap-előfizetési és elektronikus postaigazgatóság (HELP) kerületi ügyfélszolgálati irodáin, a hírlap-előfizetési irodában, valamint a kiadóban.
Tel.: 465-8504, fax:149-1580
Előfizetési díj egy évre 11 988 forint, fél évre 5994 forint, negyedévre 2997 forint, egy hónapra 999 forint. Előfizetés külföldre: Batthyany Kultur-Press Kft., 1011 Budapest, Szilágyi Dezső tér 6., telefon/fax: 0036 1 201-8891, E-mail: batthyany@kultur-press.hu

Szedés a szerkesztőségben. Nyomás: Szikra Lapnyomda Rt.
Felelős vezető: LENDVAI LÁSZLÓNÉ vezérigazgató

Internet-cím: http://www.magyarnemzet.hu E-mail: mnemzet@mail.magyarnemzet.hu

HU ISSN 0133–185X HU ISSN 0237–3793

Lapunkat rendszeresen szemlézi Magyarország legnagyobb médiafigyelője, az »OBSERVER«

OBSERVER BUDAPEST MÉDIAFIGYELŐ KFT.
1084 Budapest VIII. ker., Auróra u. 11. Tel.: 303-4738 • Fax: 303-4744 http://www.observer.hu

Új lendületet hozhat a BÉT-en a Synergon

New York tőzsdetörténetet írt

A pénteki emelkedés ellenére a hetet a BÉT részvénypiaca veszteséggel zárta, miközben Amerika soha nem látott optimizmusa révén keddtől csak néhány percre, majd pénteken már nyitás után tartósan is átlépte a Dow Jones-index a történelmi tízezer pontos határát. A mutató a kereskedés első fél órájában 10 085 pontig kúszott fel, majd érvényesült az a technikai reflex, amely azonnali profitrealizlásra késztette a befektetőket, így a DJ ipari index értéke folymatosan nem tudta megőrizni a rekordszintet. Pénteken mind az elemzők, mind a befektetők igen optimisták voltak, miután februárban az USA 12 hónapra vetített inflációja 1,6 százalék volt, és csak mérsékelten nőttek a fogyasztói árak. A szakértők már csütörtökön kifejezték azt a reményüket, hogy pénteken minden idők rekordja megdőlhet, ugyanis több határidős termék is kifutott a hét utolsó napján, amely azt jelentette, hogy a befektetők ilyenkor lazítanak pozícióikon. A tőzsdetörténeti pillanatok azért nem vették végleg el a józan eszüket a befektetőknek, ezt mutatta a csúcs elérése utáni enyhe visszaesés, azaz a lehetséges profit azonnali kivétele. A megfigyelők szerint a pénteki napot azonnal nem követik hasonlóan kivételes teljesítmények, hanem az álomhatár elérése után úgymond megnyugszanak majd a kedélyek, és egy ideig a kivárás lesz a Wall Street hangulatának a jellemzője.

Ez utóbbi várakozás a BÉT szempontjából igen fontos hetet, ugyanis pénteken az a piaci várakozás uralta a magyar börzét, miszerint a hazai részvények már túlesték magukat, azaz időszerű egy technikai korrekció. Pénteken ennek megfelelően már nyitásban erősödött a BUX-index értéke, amely az előző három nap alatt 300 pontot vesztett. A forgalom valamicskét emelkedett, meghaladta a 14 milliárd forintot, de korántsem volt olyan mértékű, hogy egyértelműen tükrözte volna a külföldi befektetők visszatértét. Így a szakértők óvatos vásárlásokkal magyarázták a 2,13 százalékos indexemelkedést, és megmaradt az a remény, hogy hétfőn kedvező nemzetközi hangulat mellett az emelkedést hozó korrekció megmarad a BÉT piacán. A Richter 3,4 százalékos drágulását az általános trend mellett segítette, hogy a gyógyszergyár az oroszországi Farmograd csomagológyárban újabb 38 százalékos részesedést vásárolt, jelezve, hogy a válság ellenére nem törte meg stratégiai tervének megvalósítását.

A nemzetközi tőzsdei piacok közül az amerikai optimizmusra talán csak régiónk nem válaszolt, mivel a két vezető piacunkon, Varsóban és Budapesten mindenki a helyi makrogazdasági adatokra koncentrált. Varsóban azonban csütörtökön a parlament a költségvetési számok romlása miatt benyújtott bizalmatlansági indítvány szavazásán megerősítette posztján a pénzügyminisztert, és a bizalom jeleként a Varsói tőzsde aznap majd egy százalékkal emelkedett.

Budapest ezzel szemben csak a túlesett árfolyamok miatti technikai korrekcióban reménykedhet, amely pénteken bekövetkezett, de a folytatás általában bizonytalan. Azonban van egy halvány remény arra, hogy egy jelentős új kibocsátás is képes kellően felkorbácsolni a régióalapok kíváncsiságát. A BÉT első féléves nagy meglepetése ugyanis a Synergon tőzsdére hozatala lesz. A most még csak 1,45 milliárd forintos alaptőkéjű informatikai cég még februárban zárt társaság volt, és csak az elmúlt hetekben vált nyilvánossá, ami egyik előfeltétele a tőzsdei bevezetésnek. A Synergon Rt., tükrözve a hazai informatikai piacon betöltött vezető szerepét, a bevezetéssel a tőzsdei elitbe kíván kerülni, azaz az A kategóriába szeretné részvényeit bevezetni. Ez azt feltételezi, hogy a társaság árfolyamértéken eléri a tízmilliárd forintot, ami előrevetíti, hogy a nyilvános részvényértékesítés nem alulértékelt szinten történik majd, valamint az új részvények kibocsátása révén a menedzsment, amely most 60 százalékos tulajdonos, később már csak egyharmados kontrollt gyakorol majd.

A társaság fejlődéséhez hozzátartozik, hogy két év alatt a tulajdonosok ötmillió dollár értékben kétszer zárt körben tőkeemelést hajtottak végre, amelynek árfolyama nem ismert, de a piaci pletykák szerint 1800 forint körül volt az utolsó tranzakció. A Synergon törzsrészvényeinek névértéke kétszáz forint, és szakértők szerint már most keresik a befektetők a magyar kuriózumnak számító technológiai részvényt, és a napokban 2200 forintos eladásról érkeztek hírek. Ez azt feltételezi, hogy az első félévben végrehajtandó hazai és nemzetközi – London és New York – értékesítés új részvények eladásával párosul. A várakozások szerint az sem elképzelhetetlen, hogy az értékesítési ársáv 2400–3000 forint legyen. A kibocsátásban nem érdekelt brókerházak elemzői kérdésünkre elmondták, hogy nem irreális az előbbi ársáv annak tükrében, hogy az első ilyen iparági papírról van szó, és tagadhatatlanul sikertörténet a magántársaság eddigi fejlődése. A Synergon árbevétele tavaly meghaladta a tízmilliárd forintot, amely 120 százalékos növekedést jelentett, üzleti eredménye 938 millió forint volt, amely majd 300 százalékos növekedést mutatott az egy évvel korábbi értékhez képest. A tavalyi profit 676 millió forintot ért el, azaz egy év alatt megháromszorozták eredményüket, miközben tavaly is folytatódott az akvizíciósorozat az Integra Rt. és a Quality Consulting Kft. megvételével. **(kecskeméti)**

Globálkötvényt bocsátanak ki

A hazai tőkepiac érdeklődéssel várja annak az értékpapír-kibocsátásnak az eredményét, amelyet a pénzügyi vezetés a napokban határozott el. A kiadott közlemény szerint az ABN-Amro és a Salomon Smith Barney pénzintézet közreműködésével várhatóan 750 millió dollár összegű, hétéves futamidejű globálkötvényt bocsát ki a Magyar Államkincstár Államadósságkezelő Központja. A nemzetközi értékesítést az amerikai értékpapír-felügyelet a hét első felében engedélyezte. Az eladásra prezentációs körutat terveznek az államkincstár képviselői Európában és az Amerikai Egyesült Államokban a jövő héten. A kötvényt egyetlen olyan államban sem értékesítik, ahol ez a helyi törvények szerint nem lenne jogszerű.

Az előzetes ígéretéhez híven az OBA folyamatosan tájékoztatást ad a Realbank károsultjainak kifizetett összegekről. Pénteki adat szerint eddig 1,8 milliárd forintot fizetett ki az OBA. Ez a tétel része az eddig jóváhagyott igénynek, amely összesen 6800 ügyfélnek 2,6 milliárd forint kártalanítást jelent. A fennmaradó nyolcszázmillió forintról a következő napokban tájékoztatják az érintetteket. Péntekig egyébként mintegy 15 ezer ügyfél jelezte kárigényét, és a tervek szerint a teljes kártalanítás két-három hónap alatt történik majd meg. A Realbank betéteinek január 19-i befagyasztásakor az OBA mintegy ötmilliárd forint biztosított betétet állapított meg.

BUX-index (záró):
5606,74 pont (+116,94)

Az oldalt szerkeszti:
Kecskeméti Judit

NYÍLT VÉGŰ ALAPOK NETTÓ ESZKÖZÉRTÉKE

Alap	Letétkezelő	Dátum	Nettó eszközérték	Befektetési jegyre vetítve
ABN AMRO Aranykosár Befekt.Al.	ABN-Amro	1999.03.22	2 167 192 706	1,5430
ABN AMRO Navigátor Alap	ABN-Amro	1999.03.22	203 134 356	0,9380
Alpok Nyíltvégű Részvény Alap	Unicbank	1999.03.22	115 402 125	0,9934
Alpok Nyíltvégű ¡llampapír Ala	Unicbank	1999.03.22	1 134 668 906	1,0560
Alpok Tradíció Nyíltvégű Bef.	ABN-Amro	1999.03.22	1 747 287 804	1,4176
Amethyst Alfa Nyílt Kötv.alap	Credit Lyonnais	1999.03.22	769 45 883	1,1093
Aranyhal Befektetési Alap	ABN-Amro	1999.03.19	2 048 487 354	2,0320
Aranypolgár II.Nyíltv.RV.Bef.A	Unicbank	1999.03.19	847 534 827	0,8774
Aranypolgár III.Nyilt ¡ll.B.A.	Unicbank	1999.03.19	2 232 662 589	1,1587
Aranypolgár IV Nyílt végű Növ.A	Unicbank	1999.03.19	138 441 769	1,0264
Aranypolgár Nyiltv.KV.Bef.Alap	Unicbank	1999.03.19	2 353 478 453	1,2643
Aranypolgár V.Nyílt.Nemz.Kötv.	Unicbank	1999.03.19	543 545 512	2,0382
Aranypolgár VI.Nyílt.Nemz.RV.B	Unicbank	1999.03.19	549 333 425	2,1742
Aranytallér Nyilt végű Bef.Alp	Konzumbank	1999.03.22	322 181 910	1,6958
BONUS II.Nyilt végű Bef.Alap	MKB	1999.03.22	12 85 641 911	1,0323
Bonus Befektetési Alap	MKB	1999.03.12	160 333 224	15944,0000
Bonus Részvény Bef. Alap	MKB	1999.03.22	618 744 919	926,0000
Borostyán Nyílt végű Bef.Alap	Konzumbank	1999.03.22	347 587 260	1463,2900
Budapest Bonitas Bef.Alap	MKB	1999.03.22	1 707 084 958	1,0052
Budapest I. Bef. Alap A	MKB	1999.03.22	33 268 361 980	25120,0000
Budapest I. Bef. Alap AA	MKB	1999.03.22	33 268 361 980	37336,0000
Budapest I. Bef. Alap C	MKB	1999.03.22	33 268 361 980	2,5120
Budapest II.Befektetési Alap C	MKB	1999.03.18	16 187 048 290	2,0509
Budapest Nemzetközi Kötv.Alap	MKB	1999.03.18	1 550 423 391	1,1284
Budapest Nemzetközi Részv.Alap	MKB	1999.03.18	790 612 708	1,0767
Budapest Növekedési Alap	MKB	1999.03.18	28 130 608 439	1,6269
Budapest Számlafedezeti B. Al.	Westdeutsche	1999.03.22	34 024 674 285	1,0056
CA Devizakötvény Alap	Creditanstalt	1999.03.18	13 990 921 394	1,5003
CA Devizarészvény Alap	Creditanstalt	1999.03.18	1 204 216 040	1,0995
CA Kötvény alap	Creditanstalt	1999.03.18	6 868 429 250	1,4675
CA Növekedési Alap	Creditanstalt	1999.03.18	1 532 949 448	2,8411
CA Pénzpiaci Alap	Creditanstalt	1999.03.18	8 410 066 657	1,2226
CA Részvényalap	Creditanstalt	1999.03.18	3 438 486 072	1,2475
CIB Nyílt végű Részvényalap	Unicbank	1999.03.18	689 227 799	0,9759
CIB-Kincsem Nyilt végű Bef.Alap	Unicbank	1999.03.19	11173603 508	1,4145
Civis 95 Befektetési Alap	Polgári Bank	1999.03.18	2153004 190	0,9845
Concorde 2000 Befekt. Alap	Credit Lyonnais	1999.03.22	408782 396	128588,3600
Concorde Fedezeti Alap	Credit Lyonnais	1999.03.22	233 770 197	1,1637
Daewoo Garancia Bef. Alap	Daewoo	1999.03.19	70 122 464	1,3995
Daewoo NOVA Bef.Alap	Daewoo	1999.03.19	99 409 577	0,9918
Duna Tőzsdei Bef. Alap	Unicbank	1999.03.22	599 762 858	1,4694
Első Hazai Lakásalap Bef. Alap	K& H	1999.03.01	525 973 062	10087,0000
Holding Nyilt végű Bef. Alap	Konzumbank	1999.03.22	393 060 027	1,3647
Hunnia III. Befektetési Alap	ABN-Amro	1999.03.19	3 623 729 777	2,0180
Hunnia IV.Deviza Nyilt végű B.	Inter-Európa	1999.03.18	128369 351	1,4620
Hunnia Kamatvadász Bef.Alap	Investor Alapk.	1999.03.19	125 165 064	1,1300
Hunnia Pénzpiaci Bef. Alap	Investor Alapk.	1999.03.19	1 908 353 752	1,1080
Hunnia Részvény Nyiltvég. B.A.	Inter-Európa	1999.03.18	2 242 086 988	0,9910
Imperial Befektetési Alap	K& H	1999.03.22	606 295 014	1,4263
Imperial R Befektetési Alap	K& H	1999.03.19	172 052 751	1,0466
Kontó Befektetési jegy	K& H	1999.03.19	73 038 085	126363,0000
Korinthos Nyilt végű Bef.Alap	Credit Lyonnais	1999.03.19	23 109 639	0,9035
Kurázsi Értékpapír Bef. Alap	Konzumbank	1999.03.22	23 076 847	75415,0000
MKB II. Részvényalap	MKB	1999.03.22	1 035 033 383	0,9450
MKB ¡llampapír Bef. Alap	MKB	1999.03.22	402 1463 306	212,1900
Monéta Részvény Nyílt v. Ért.BA	CIB1	1999.03.18	277 629 512	1,0299
Monéta ¡llampapír Nyílt v. Ért.B	CIB1	1999.03.18	551 155 941	1,1990
Nívó Befektetési Alap	Erste Bank	1999.03.22	851 253 625	1,1432
Nívó Részvény Nyílt végű Bef.Al	Erste Bank	1999.03.19	142136 765	1,0017
OTP Optima Befektetési Alap	OTP Bank	1999.03.22	132 804 267 757	1,7925
OTP Paletta Nyilt v. Bef.Alap	OTP Bank	1999.03.19	3 195 371 719	1,1219
OTP Quality Részv. Alap	OTP Bank	1999.03.19	1 108 495 119	0,9103
Partner Nyílt végű Befekt.Alap	Unicbank	1999.03.19	145 970 773	0,9618
Piaszter 68 Befektetési Alap	Creditanstalt	1999.02.28	1 942 102 923	22848,2700
Pillér 1. Ingatlanbef. Alap A	Budapest Bank	1999.02.28	3 731 635 764	1166,0000
Pillér 2. Ing. Bef. Alap A	K& H	1999.02.28	2 318 908 583	1159,0000
Postabank Családfa	Postabank	1999.03.22	768 776 926	1,1831
Postabank Hozamgarancia Bef.A.	Postabank	1999.03.22	7 354 343 754	1,5800
Postabank Lokomotiv	Postabank	1999.03.22	469 728 275	1,1772
Procent I. Részvény Nyilt v.B.A	Inter-Európa	1999.03.22	113 229 318	1,0439
Procent II. Kötvény Bef.Alap	Inter-Európa	1999.03.22	471 044 895	1,2098
Procent III. Fedezeti Alap	Westdeutsche	1999.03.22	96 231 415	1,0182
Procent IV. Pénzpiaci Alap	Westdeutsche	1999.03.22	1 049 605 072	1,0209
Profit Excellent Bef.Alap	Kvantum Bank	1999.03.05	990 144	0,0000
Profit Nyilt végű. Befektetési	Kvantum Bank	1999.03.22	572 497 581	0,8065
Profit Prima Befektetési Alap	Kvantum Bank	1999.03.22	2 734 446 275	10306,0000
Prémium Befektetési Alap	MKB	1999.03.22	1 515 295 234	1,0186
Quaestor Ingatlan Bef. Alap	Mezőbank	1999.03.01	685 225 180	9698,0000
Rabobank ¡llampapír Nyílt végű	CIB	1999.03.18	117 346 118	1,0430
Reálszisztéma Befektetési Alap	Rabobank	1999.03.22	186 214 708	1,0288
Sydney 2000 Befektetési Alap	CIB	1999.03.19	165 314 704	1,5219
Takarék Diszkont III. Bef.Alap	K& H	1999.03.22	250 586 435	1,0376
Tallér Nyilt végű Értékpapír BA	MKB	1999.03.22	448 782 285	1,4274

(Forrás: Fornax Monitor)

BUDAPESTI ÉRTÉKTŐZSDE (március 19.)

	Nyitó ár	Átlag-ár	Záró ár	Darab-szám	Forgalom	Az elmúlt 52 hét min.	max.
Agrimpex Rt. N	–	–	–	–	–	1 250	15000
Antenna Hungária Rt.	4 220	4192	4 200	4 886	20 483 900	2 950	5200
Aranypók Rt.	7 000	7 000	7 000	10	70 000	6 150	9800
BAV Rt.	1 435	1 413	1 405	319	450 770	990	2040
BIF Rt.	-	-	-	-	-	385	690
Bonbon Hemingway	-	-	-	-	-	200	425
BorsodChem Rt.	4 035	4 037	4 070	52 507	211 986 095	2 850	8030
BRAU	3 100	3 100	3 100	16	49 600	1 150	5400
CEGF	-	-	-	-	-	2 150	2350
Cofinec Rt.	1 205	1 208	1 210	951	1 149 110	605	4300
Csopak Rt. N.	-	-	-	-	-	700	2250
Danubius Rt.	4 300	4 329	4 300	13 916	6 024 0870	2 160	6050
Domus Rt.	405	405	405	500	202 500	365	970
Dunaholding Rt.	-	-	-	-	-	12 000	12500
Dédász	12 500	12 969	13 000	2 020	26 197 800	11 100	14600
Démász Rt.	16 200	16 656	16 800	3 293	54 848 200	9 500	24000
EHEP	-	-	-	-	-	400	5250
Egis Rt.	4 015	4 080	4 265	15 122	61 690 745	2 950	12580
Elmű	18 600	18 801	18 900	683	4 710 345	6 000	9900
ÉMÁSZ	-	-	-	-	-	3 500	5950
Eravis Rt.	97	96	97	57 870	5 541 840	73	218
Fotex Rt.	-	-	-	-	-	550	3500
Fűzfői Papír Rt.	-	-	-	-	-	500	1580
Garagent Rt.	200	200	200	1	200	100	970
Gardénia Rt.	1 500	1 500	1 500	32	48 000	1 000	3105
Globus Rt.	1 580	1 586	1 600	48 697	77 221 590	990	9800
Graboplast Rt.	-	-	-	-	-	15	95
Humet	1 230	1 230	1 230	100	123 000	915	3200
Humán Rt.	-	-	-	-	-	990	2410
Hungagent Rt. N	500	500	500	105	52 500	450	1250
IBUSZ Rt.	8 150	8 150	8 150	100	815 000	6 650	17000
Inter-Európa Bank Rt.	-	-	-	-	-	1 700	1750
Konzumbank	-	-	-	-	-	160	1325
Konzum Rt.	1 050	958	950	4 287	4 106 900	950	1200
Kékkúti Ásványvíz	875	875	875	5 002	4 376 800	550	1400
Kartonpack Rt.	5 450	5 411	5 480	1 313 560	7 104 440 000	2 780	7360
Mol Rt.	1 250	1 239	1 246	1 924 760	2 387 070 000	786	1449
Matáv Rt.	2 215	2 472	2 480	2 926	7 232 245	1 700	6000
Mezőgép Rt.	-	-	-	-	-	1 700	1800
Mizo	12 550	12 685	13 000	100	1 268 500	7 000	16500
Második Deviza Factory	3 245	3 207	3 200	31 587	101 301 245	995	5400
NABI	-	-	-	-	-	23 000	99800
Nitroil Rt.	-	-	-	-	-	1 460	3900
Novotrade Rt.	5 355	5 161	5 240	36 852	190 202 230	3 025	8200
OTP elsőbbségi	9 650	9 575	9 625	230 510	2 207 118 905	4 910	12500
OTP Bank Rt.	575	575	575	90	51 750	350	600
Pannon Váltó Rt.	-	-	-	-	-	650	1700
Pannonflax Rt.	3 950	3 956	3 995	20 895	82 668 985	3560	10300
Pannonplast Rt.	148	144	142	5 843	841 706	125	900
Phylaxia	7 150	7 106	7 100	21 024	149 405 410	3 110	14200
Pick Rt.	2 395	2 392	2420	4 271	10 216 710	1 450	5390
Prímagáz Rt.	-	-	-	-	-	2 595	2810
Quaestor	7 460	7 491	7 650	119 132	892 393 275	3 700	25390
Richter Gedeon Rt.	2 360	2 404	2 800	50	120 200	2 360	7950
Rizikó Factory	1 945	1 968	2 050	280 920	552 841 000	950	3800
Rába	-	-	-	-	-	900	1900
Skála-Coop Rt. T	-	-	-	-	-	800	1500
Styl Rt.	9 600	9 539	9 500	329	3 138 400	8 520	12300
Titász	2 235	2 256	2 310	245 002	552 671 585	1 280	500
TVK Rt.	1 800	1 762	1 750	72 510	12 7770 835	1 740	11350
Virginia	-	-	-	-	-	3 000	5950
Zalakerámia Rt.							
Zwack Unicum Rt.							
Kárpótlási jegy	405	405	406	6 385	2 585 165	300	1118

(Forrás: Fornax Monitor

VALUTAÁRFOLYAMOK MÁRCIUS 19-ÉN (egy egységre forintban)

	Angol font Vétel	Angol font Eladás	Francia frank Vétel	Francia frank Eladás	Német márka Vétel	Német márka Eladás	Olasz líra (1000 egységre) Vétel	Olasz líra (1000 egységre) Eladás	Osztrák schilling (100 egységre) Vétel	Osztrák schilling (100 egységre) Eladás	Svájci frank Vétel	Svájci frank Eladás	Svéd korona Vétel	Svéd korona Eladás	USA-dollár Vétel	USA-dollár Eladás	Eurócsekk Vétel	Eurócsekk Eladás
Postabank	367,93	386,80	37,72	39,85	127,15	133,33	127,98	134,81	1802,70	1895,15	154,94	163,21	27,68	29,40	225,74	237,32	246,78	262,05
K & H Rt.	366,14	388,78	37,60	39,92	126,09	133,89	127,36	135,24	1792,18	1903,08	154,31	163,85	27,27	29,70	224,65	238,55	246,61	261,87
Budapest Bank	365,91	388,55	37,60	39,92	126,11	133,91	127,38	135,26	1792,41	1903,29	154,24	163,78	27,71	29,43	224,50	238,38	246,64	261,90
OTP	367,82	386,68	37,83	39,77	120,17	134,74	126,99	133,39	1803,47	1895,95	154,35	163,89	27,72	29,48	225,68	237,26	248,16	260,89
ABN-Amro Bank Rt.	368,93	386,27	37,89	39,67	127,51	131,97	128,29	134,45	1813,00	1876,00	156,06	161,48	27,89	29,23	226,43	236,99	248,61	260,11

K&H BANK

Kereskedelmi és Hitelbank Rt.

A Kereskedelmi és Hitelbank Rt. (Székhely: 1051 Budapest, Vigadó tér 1.)

HIRDETMÉNYE

A Kereskedelmi és Hitelbank Rt. Igazgatósága értesíti a T. Részvényeseket, hogy

1999. április 22-én (csütörtök) 9 órára
összehívja a Társaság évi rendes közgyűlését.

A közgyűlés helyszíne: Marriott Hotel, Budapest V., ker., Apáczai Csere János u. 4.

A közgyűlés napirendje:

1. Az Igazgatóság jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. 1998. évi üzleti tevékenységéről, mérleg- és eredménykimutatásáról, indítványa az eredmény felosztására, javaslata a Társaság éves üzletpolitikájának megállapítására
2. A könyvvizsgáló jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. éves beszámolójának felülvizsgálatáról
3. A Felügyelő Bizottság jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. éves beszámolójának és eredményfelosztási indítványának a vizsgálatáról
4. Az Igazgatóság jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. 1998. évi konszolidált beszámolójáról
5. A könyvvizsgáló jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. 1998. évi konszolidált beszámolójáról
6. A Felügyelő Bizottság jelentése a Kereskedelmi és Hitelbank Rt. 1998. évi konszolidált éves beszámolójának felülvizsgálatáról
7. Igazgatósági tagok lemondásának elfogadása
8. Igazgatósági tagok választása
9. Felügyelő bizottsági tagok lemondásának elfogadása
10. Felügyelő bizottsági tagok választása
11. A Könyvvizsgáló megválasztása, díjazásának megállapítása

Kérjük Tisztelt Részvényeseinket, hogy részvényeiket jelen Hirdetmény megjelenésétől **1999. április 19-ig** a Társaság bármelyik fiókintézeténél az adott fiókintézmény hivatalos órái alatt helyezzék letétbe.
A Közgyűlésen való részvételnek és a jogok gyakorlásának feltételei a Társaság Alapszabálya szerint:

„8.4. Az adott részvény után járó Közgyűlésen való részvétel és a szavazati jog gyakorlásának feltétele, hogy
a) a névre szóló részvény tulajdonosa a Társaság Részvénykönyvébe hatályosan be legyen jegyezve;
b) a bemutatóra szóló részvény tulajdonosa részvényei letétbe helyezésével egy időben közokirattal (nem természetes személy esetén cégkivonat, vagy saját joga szerint ennek megfelelő okirat) igazolja nevét (cégét) és lakcímét (székhelyét);
c) névre szóló részvény esetében a részvénytulajdonlás igazolásául a letéti hely vagy megbízottja által kiállított letéti igazolást átadja: Letéti hely lehet külföldi részvényes esetén a részvényes letéteményeseként eljáró belföldi hitelintézet.
d) a részvényes részvénytulajdona nem sérti a jelen Alapszabály rendelkezéseit, amely körülményt a Társaság a letétbe helyezést, illetve a KELER értesítését követően ellenőrzéssel állapítja meg.

8.5. A 8.4. pontban támasztott feltételek teljesülése esetén, valamint, ha Részvényes részvétele a jelen Alapszabály rendelkezéseire is tekintettel törvényes, a Közgyűlés helyszínén a részvényes vagy meghatalmazottja, személyazonossága igazolása mellett a jelenléti ív aláírásával – továbbá az előzetes letétbe helyezésre nem köteles részvények esetében a letéti igazolás átadásával – együtt igényelheti a szavazati jogának gyakorlását biztosító eszközt (például szavazólap, szavazótömb, szavazógép), amely egyben a szavazásra és a Közgyűlésen való részvételre jogosít."

Kérjük Tisztelt Részvényeseinket, hogy a Közgyűlés helyszínén 08.30 órától megjelenni és a letéti igazolást leadni szíveskedjenek.

A Közgyűlés határozatképtelensége esetén a megismételt Közgyűlés a változatlan helyszínen és napirenddel 10.00 órakor kerül megtartásra, mely a megjelentek számára tekintet nélkül határozatképes.

Kereskedelmi és Hitelbank Rt.
Igazgatósága

THAN Mór

1861. 208. okt. 13. Than Mór „Ímre Király" festményét, mely a múzeumban van, a londoni kiállításba akarja küldeni. 95.

1864 114. jun. 18. Than Mór „Az ember tragédiája" feletti festménye és Garzer János „Markó melliszobra" Ő Felsége által ajándékozva.

Szerzemény

1866

1866. 4. 1865. dec. 27. Leykums Witwe Bécsből több arcképet vételre ajánl. 97.

12. jan. 4. „Fedor és Angelika" Than Mór műve.

Szerzemény

M. Ért. 1991. 1-2.

1870

101. febr. 28. Az iparegylet által tervezett iparmúzeum

126. márc. 28. Than Mór „Délibáb" és Benczur Gyula „Hunyadi László bucsuja" című műveiket ajándékozza a Képcsarnoki egylet. Szerz.

99.

42. 1873. dec. 26. Than Mórnak „A morvamezei csata után" című megvett festményére 2500 frt mint I. részlet utalványozva

1871

100.

474. dec. 17. Than Mórnak és Lotz Károlynak egyenként 1800 ft. a díszlépcsői festőmunkáért.

1875

274. júl. 12. Király Ő Fenségének Than Mór által az egyetemi könyvtár számára festett arcképének megbírálása

1882

164. ápr. 3. Than Mórnak 5 festményéért köszönet.

104.

1890

17. jan. 15. Than Mór terjesztetik fel képtárőri állásra

107

1892

677. dec. 31. Than Mór a képtár elhelyezésére javaslatot ad.

108.

Than Mór 22, 35 - 37, 39, 42, 44, 58, 97, 104
(in: Déry Attila; Budapest eklektikus épületszobrászata
/Művészettörténet-Műemlékvédelem I. /OMF kiad. Bp. 1991